

Noora Kiiski

## ”Ihminen aina tarvitsee jonkun toisen ihmisen”

Turvapaikanhakijanuorten kokemuksia mentoroinnista Amigo-hankkeessa

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosionomi (AMK)

Sosiaalialan koulutusohjelma

Opinnäytetyö

5.4.2017

Tekijä Otsikko Sivumäärä Aika	Noora Kiiski ”Ihminen aina tarvitsee jonkun toisen ihmisen” - Turvapaikanhakijanuorten kokemuksia mentoroinnista Amigo-hankkeessa 44 sivua + 3 liitettä 5.4.2017
Tutkinto	Sosionomi (AMK)
Koulutusohjelma	Sosiaalialan koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Sosiaalialan koulutusohjelma
Ohjaajat	Lehtori Ulla Saukkonen Lehtori Kirsi Lautala
<p>Tämä opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä Helsingin Diakonissalaitoksen Amigo-hankkeen kanssa. Amigo tarjoaa vapaaehtoisia valmennettuja aikuisia mentoreiksi 16-29 –vuotiaille nuorille, jotka eri syistä johtuen kaipaavat elämäänsä tukea. Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, millaisia kokemuksia hankkeessa mukana olevilla turvapaikanhakijanuorilla on mentoroinnin merkityksestä heidän elämänhallinnalleen. Tarkoituksena oli tuottaa mentoroinnista turvapaikanhakijoiden parissa lisää tietoa, jota voidaan mahdollisesti käyttää turvapaikanhakijoiden mentoroinnin kehittämisessä.</p> <p>Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena ja aineisto kerättiin teemahaastatteluilla, jotka tehtiin Amigo-hankkeessa mukana olevien turvapaikanhakijanuorten kanssa. Opinnäytetyön teoreettisena viitekehyksenä toimi elämänhallinnan käsite. Teoriaosuudessa elämänhallintaa on avattu keskittyen erityisesti arjenhallintaan ja sosiaaliseen tukeen osana elämänhallintaa. Lisäksi opinnäytetyössä on tarkasteltu mentoroinnin teoreettista taustaa.</p> <p>Tulosten perusteella turvapaikanhakijanuorille tärkeintä mentoroinnissa on ollut sen tarjoama tuki Suomeen sopeutumiseen. Tuki on tarkoittanut esimerkiksi suomen kielen harjoittelemista yhdessä mentorin kanssa sekä mentorin tarjoamaa tietoa suomalaisesta yhteiskunnasta ja neuvontaa erilaisten palveluiden suhteen. Tuloksissa nousi esiin myös nuorten kokemukset vaikeudesta saada sosiaalisia suhteita uudessa maassa. Mentorointi on pystynyt tarjoamaan nuorille sosiaalista tukea. Osa haastateltavista koki haastavaksi aikatauluongelmat, jotka ovat estäneet säännölliset tapaamiset mentorin kanssa ja vaikuttaneet luottamuksen rakentumiseen hidastavasti. Mentorointi vaatii onnistuakseen aikaa ja kummankin osapuolen sitoutumisen.</p> <p>Mentoreiden avulla lisääntynyt tietous suomalaisesta yhteiskunnasta ja mentoreiden tarjoama sosiaalinen tuki ovat auttaneet nuoria eteenpäin, helpottaneet haasteiden kohtaamista arjessa ja vahvistaneet tämän myötä nuorten elämänhallinnan tunnetta. Mentorointi on monipuolista ja sen avulla on mahdollista vastata erilaisiin tuen tarpeisiin. Monipuolisuutensa vuoksi se olisi hyödyllinen tuen muoto myös laajemmin turvapaikanhakijoiden parissa.</p>	
Avainsanat	nuoruus, turvapaikanhakijat, mentorointi, elämänhallinta, arjenhallinta

Author Title Number of Pages Date	Noora Kiiski "A Human Being Always Needs Another Human Being" - Young Asylum Seekers' Views of Mentoring in the Amigo Program 44 pages + 3 appendices April 2017
Degree	Bachelor of Social Services
Degree Programme	Social Services
Specialisation option	Social Services
Instructors	Ulla Saukkonen, Senior Lecturer Kirsi Lautala, Senior Lecturer
<p>This Bachelor's Thesis was carried out in cooperation with the Amigo Program of Helsinki Deaconess Institute. The purpose of this thesis was to find out asylum seeker youths' experiences of Amigo mentoring and study youths' views about the effectivity of mentoring to their life management. Furthermore, this thesis aimed to produce more information about supporting asylum seekers applying the notion of mentoring. The theoretical framework of the thesis was life management. I was concentrating on social support and mastering everyday life as a part of life management. In addition, I also described the theory base of mentoring.</p> <p>This thesis was carried out as a qualitative study. The data for the thesis was collected by individually interviewing asylum seeker youth who have a mentor through Amigo program. The interviews were carried out as thematic interviews. The interview themes were based on life management theory and mentoring process. The data of this thesis was analyzed through the content analysis method.</p> <p>The results showed that asylum seeker youth are mainly satisfied with mentoring. Mentors have helped the youth to learn Finnish and in addition, guided them about Finnish society and its services. Increased knowledge of the language and the society helped youth in mastering everyday life. Moreover, mentoring has offered social support and activities for youth. All this has increased their life management. The common challenge in mentoring has been lack of time, which leads to irregular mentoring meetings. Therefore, an increase of trust has been slow between youth and their mentors.</p> <p>The results of this thesis lead to conclusions that Amigo mentoring can provide support for youth diversely in different issues. For asylum seeker youth, mentoring is a particularly good way to learn more about the Finnish society and get social relations in the new environment where it usually is challenging. However, in order to reach the benefits, mentoring needs a commitment of both youth and mentors. Mentoring can respond to various issues and therefore it could be used more widely among the asylum seekers.</p>	
Keywords	youth, asylum seekers, mentoring, life management, mastering everyday life

## Sisällys

1	Johdanto	1
2	Turvapaikanhakijat	2
2.1	Turvapaikanhakuprosessi	3
2.2	Kotouttaminen ja kotoutuminen	4
3	Nuoruus elämänvaiheena	5
3.1	Ikävaihe	5
3.2	Nuoruuden kehityshaasteet	6
3.3	Nuori turvapaikanhakijana	8
4	Mentorointi	10
5	Toimintaympäristö	11
5.1	Helsingin Diakonissalaitos	11
5.2	Kansalaistoiminta	12
5.3	Amigo-hanke	13
5.3.1	Turvapaikanhakijanuoret Amigo-hankkeessa	15
6	Elämönhallinta	15
6.1	Sisäinen elämönhallinta	17
6.2	Elämönhallinnan sosiaalinen ulottuvuus	18
6.3	Arki osana elämönhallintaa	19
7	Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset	20
8	Tutkimuksen toteuttaminen	22
8.1	Osallistujat	22
8.2	Teemahaastattelu	23
8.3	Aineiston analyysi	24
9	Tulokset	25
9.1	Mentoroinnin aloitus	27
9.2	Arki ja arjenhallinta	28
9.3	Sosiaalinen tuki	30
9.4	Tulevaisuus ja odotukset	33

10	Johtopäätökset	34
11	Pohdinta	37
	Lähteet	40
	Liitteet	
	Liite 1. Teemahaastattelurunko	
	Liite 2. Tiedote tutkimukseen osallistuvilla	
	Liite 3. Suostumuslomake tutkimukseen osallistuvilla	

## 1 Johdanto

Opinnäytetyöni on toteutettu yhteistyössä Helsingin Diakonissalaitoksen Amigo-hankkeen kanssa. Amigo tarjoaa vapaaehtoisia valmennettuja aikuisia mentoreiksi 16-29 –vuotiaille nuorille (Amigo – nuorten mentorihanke n.d.). Hanke pyrkii tavoittamaan mukaan toimintaan myös turvapaikanhakijanuoria. Opinnäytetyöni tarkoituksena on kerätä turvapaikanhakijanuorten kokemuksia mentoroinnista. Koska hankkeella ei ole aiempaa tutkimustietoa Amigo-mentoroinnista turvapaikanhakijanuorten parissa, opinnäytetyö vastaa tähän tarpeeseen.

Vuonna 2015 Suomeen saapui yli 32 000 turvapaikanhakijaa. Vajaa neljännes tästä määrästä oli alaikäisiä ja suurin osa alle 34-vuotiaita. (Asylum Statistics 2016.) Vaikka turvapaikanhakijoiden määrä on kääntynyt laskuun jo vuoden 2016 aikana, voidaan ennustaa, että maailmanlaajuinen sosiaalinen ja taloudellinen eriarvoisuus ei katoa. Tämä vaikuttaa siihen, että etelästä pohjoiseen ja idästä länteen päin suuntautuvat globaalit muuttoliikkeet tulevat mitä todennäköisimmin jatkumaan tulevina vuosikymmeninä. (Kivijärvi - Peltola 2016: 6.) Turvapaikanhakijoiden ja kantaväestön välistä kohtaamista ja vuorovaikutusta lisäävällä toiminnalla on mahdollisuus edistää turvapaikanhakijoiden integroitumista ja hyvinvointia (Nuorten turvapaikanhakijoiden kotoutuminen 2016; Turvapaikanhakijoiden osallisuus 2015). Mentorin kaltaiselle tuelle ja Amigo-mentoroinnin kaltaiselle toiminnalle ylipäätään on tarvetta turvapaikanhakijoiden parissa niin tällä hetkellä kuin varmasti tulevaisuudessakin.

Opinnäytetyöni pyrkii selvittämään, miten mentorointi on konkreettisesti näkynyt turvapaikanhakijanuorten elämässä ja millaisia ajatuksia mentoroinnista on herännyt. Opinnäytetyöni teoreettisena viitekehyksenä toimii elämänhallinnan käsite ja erityisesti arjenhallinnan ja sosiaalisen tuen merkitys osana elämänhallintaa. Tavoitteena on löytää vastauksia siihen, millainen merkitys mentoroinnilla on ollut turvapaikanhakijanuorten elämänhallinnalle. Koska osa nuorista on ollut mentoroinnissa mukana vasta hetken, opinnäytetyöni tarkastelee myös nuorten toiveita ja odotuksia mentoroinnin suhteen tulevaisuudessa. Opinnäytetyö voi tuottaa uutta tietoa mentoroinnista turvapaikanhakijanuorten parissa ja tuoda nuorten oman äänen kuuluviin. Tuloksia on mahdollista hyödyntää niin Amigo-hankkeen turvapaikanhakijanuorten mentoroinnin kehityksessä kuin myös mahdollisesti mentoroinnin käyttämisessä laajemmin turvapaikanhakijoiden parissa.

Opinnäytetyöni on toteutettu kvalitatiivisena tutkimuksena ja aineisto on kerätty teema-haastatteluilla. Haastattelin opinnäytetyötä varten neljää turvapaikanhakijanuorta, jotka ovat saaneet Amigon kautta mentorin. Valitsin menetelmäkseni haastattelun, sillä halusin saada vahvasti esiin nuorten omat näkökulmat ja kokemukset mentoroinnista. Teemahaastattelun vapaamuotoisuus mahdollistaa keskustelun haasteltavan ja haastattelijan välillä ja keskustelun avulla toivoin saavani nostettua esiin nuorten oman äänen. Opinnäytetyöni aineisto on analysoitu sisällönanalyysin keinoin. Haastattelujen jälkeen teemoittelin aineistoa haastattelurungosta nousseiden teema-alueiden mukaisesti. Teemoittelu oli luontainen jatkumo teemahaastattelulle, sillä haastattelun teemat jäsensivät jo valmiiksi aineistoa.

Opinnäytetyöni aluksi taustoitan kohderyhmää avaamalla sekä turvapaikanhakuprosessia että nuoruuden kehityshaasteita. Tämän jälkeen käyn läpi mentorointi-käsitettä ja esittelen tarkemmin työelämäyhteistyökumppanini. Seuraavaksi kuvailen opinnäytetyöni teoreettista viitekehystä eli elämänhallintaa keskittyen syvemmin sisäiseen hallintaan, elämänhallinnan sosiaaliseen ulottuvuuteen ja arjenhallintaan. Teoriaosuuden jälkeen perustelen tutkimuksen tarkoitusta lisää, esittelen tutkimuskysymykset, joihin opinnäytetyöni pohjautuu ja selostan tutkimusprosessin toteutusta eri vaiheineen. Näiden jälkeen esittelen haastatteluista nousseet tulokset ja tulosten perusteella tehdyt johtopäätökset. Opinnäytetyöni lopussa pohdin opinnäytetyöprosessin vaihteita ja tuloksia sekä teen ehdotuksia mahdollisille jatkotutkimuksille.

## 2 Turvapaikanhakijat

Turvapaikanhakija on henkilö, joka hakee vieraasta valtiosta oleskeluoikeutta ja suoje-lua. YK:n ihmisoikeuksien julistuksen (1948) mukaan jokainen vainon kohteeksi joutunut ihminen on oikeutettu hakemaan turvapaikkaa muista maista. Kaikki pakolaissopimuk-sen allekirjoittaneet maat, Suomi mukaan lukien, ovat velvollisia käsittelemään turva-paikkahakemukset. Suomessa turvapaikkahakemukset käsittelee Maahanmuuttovi-rasto. Jos turvapaikanhakija saa Suomen valtiolta oleskeluluvan suojelun tarpeen tai jon-kin muun syyn perusteella, hänet luetaan pakolaiseksi ja hän saa jäädä Suomeen. Tur-vapaikanhakijoiden vastaanoton politiikasta, yleisestä ohjauksesta sekä lainsäädäntö-työstä vastaa Suomessa sisäasiainministeriö. (Miettinen ym. 2013: 175; Turvapaikanha-kija 2015.)

Maailmassa on ollut meneillään suurin pakolaiskriisi sitten toisen maailmansodan ja kymmenet miljoonat ihmiset ovat joutuneet lähtemään kotimaistaan paetessaan sotia, konflikteja ja vainoja. Suomea ja muita EU-maita velvoittavat kansainväliset sopimukset, joiden mukaan maiden on otettava vastaan kansainvälistä suojelua tarvitsevia turvapaikanhakijoita. 2000-luvulla turvapaikanhakijoiden määrä on tavallisesti vaihdellut Suomessa noin 1500 ja 6000 hakijan välillä. Vuonna 2015 Suomeen saapui kuitenkin ennätyksellinen määrä eli lähes 32 500 turvapaikanhakijaa. Eniten turvapaikanhakijoita saapui Irakista, Afganistanista ja Somaliasta. Vuoden 2016 aikana turvapaikanhakijoiden määrä kääntyi laskuun ja koko vuoden aikana turvapaikkahakemuksia saapui yhteensä 5651 kappaletta. (Turvapaikanhakijat 2016; Turvapaikka- ja pakolaistilastot 2017.)

## 2.1 Turvapaikanhakuprosessi

Turvapaikanhakijan saapuessa Suomeen hän jättää turvapaikkahakemuksen poliisille tai rajatarkastusviranomaiselle (Turvapaikanhakuprosessi n.d.). Turvapaikkahakemuksen käsittelyn ajan turvapaikanhakija asuu yleensä vastaanottokeskuksessa. Osalle majoitus järjestyy Suomessa asuvien sukulaisten luona. Alaikäiset turvapaikanhakijat, jotka tulevat maahan ilman huoltajaa, asuvat omissa ryhmäkodeissa ja tukiasunnoissaan. Vastaanottokeskusten palveluihin kuuluvat majoitus, vastaanottoraha, välttämättömät sosiaali- ja terveyspalvelut, turvapaikkahakemukseen liittyvä oikeusapu, tulkkipalvelut sekä työ- ja opintotoimintaa. Vastaanottokeskuksen palvelut pyrkivät ylläpitämään ja tukemaan turvapaikanhakijan toimintakykyä hänen turvapaikanhakuprosessinsa aikana. Maahanmuuttovirasto vastaa Suomessa vastaanottokeskusten käytännön toiminnan suunnittelusta ja seurannasta. (Miettinen ym. 2013: 175-176; Turvapaikanhakijat 2016.)

Turvapaikkahakemuksen jättämisen jälkeen rajavartiolaitos tai poliisi selvittää turvapaikanhakijan henkilöllisyyttä ja matkareittiä. Tämän jälkeen asian käsittely siirtyy Maahanmuuttovirastolle, joka järjestää turvapaikanhakijan kanssa turvapaikkapuhuttelun selvittääkseen kansainvälisen suojelun tarpeen. Maahanmuuttovirasto tekee päätöksen turvapaikasta tai muusta oleskeluluvasta. Päätöksenteon kesto riippuu hakijasta ja senhetkisestä hakijamäärästä. Myönteisen päätöksen saanut turvapaikanhakija pyritään siirtämään vastaanottokeskuksesta kuntaan mahdollisimman nopeasti ja kielteisen päätöksen saanut käännytetään lähtömaahan. Dublin-päätöksen saanut puolestaan palautetaan toiseen vastuunmäärittämisasetusta soveltavaan valtioon hakemuksen käsittelyä varten. Jos hakija ei ole tyytyväinen saamaansa päätökseen, hän voi valittaa Helsingin



hallinto-oikeuteen. Jos Helsingin hallinto-oikeus ei muuta päätöstä, valituslupaa on mahdollista hakea vielä korkeimmalta hallinto-oikeudelta. (Turvapaikanhakuprosessi n.d.)

Turvapaikanhakijoilla ei ole Suomessa oikeutta sosiaaliturvaan eli heillä ei ole mahdollisuutta saada Kelan etuuksia. Vastaanottokeskuksen turvapaikkahakemuksen käsittelyajan maksama vastaanottoraha on tarkoitettu turvapaikanhakijan välttämättömiin elinkuluihin. Turvapaikanhakijoilla ei myöskään tavallisesti ole mahdollista käyttää suoraan julkisia terveyspalveluja, kuten terveyskeskusta, joten terveyspalvelut on usein järjestetty vastaanottokeskuksissa. Jos turvapaikanhakija saa oleskeluluvan Suomesta ja hän asuu vakinaisesti maassa, saa hän myös oikeuden Suomen sosiaaliturvaan ja julkisiin terveyspalveluihin. (Turvapaikanhakija 2015.)

## 2.2 Kotouttaminen ja kotoutuminen

Kotouttamista tekevät valtiolla ja kunnissa monet viranomaiset. Suomessa työ- ja elinkeinoministeriö on vastuussa kotouttamiseen liittyvien asioiden valmistelusta, mutta toimenpiteissä ovat mukana lisäksi opetus- ja kulttuuriministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö sekä ympäristöministeriö. Kotouttamistoimien tavoitteena on niin Suomeen muuttaneen henkilön tuntemus yhteiskunnallisista oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan kuin myös pyrkimys siihen, että henkilö tuntisi olevansa tervetullut jäsen suomalaisessa yhteiskunnassa. Vuonna 2011 voimaan tullut laki kotouttamisen edistämisestä ohjaa kotouttamista. (Kotouttaminen n.d.; Pihlaja 2016.)

Kotoutumisella puolestaan tarkoitetaan uuteen yhteiskuntaan, maahan ja kulttuuriin asettumista ja uusien toimintatapojen omaksumista. Toiset tarvitsevat enemmän aikaa ja kotouttamistoimenpiteitä eli kotoutumista tukevia palveluja, toisille kotoutuminen on nopeampaa. Kotoutumisen kannalta keskeistä on etenkin kielitaito ja tietämys sekä yhteiskunnan rakenteista että kulttuurin normeista. (Kotoutuminen n.d.; Mäkisalo-Roppo-  
nen 2012: 22.)

Kotouttamistoimet alkavat virallisesti vasta sen jälkeen kun vastaanottovaihe on päättynyt ja henkilö ei ole enää turvapaikanhakija, vaan on saanut oleskeluluvan Suomesta. Todellisuudessa kotoutuminen kuitenkin alkaa usein jo ennen oleskelulupapäätöksen saamista. Vastaanottovaihe on väliaikainen ja vaikka tulevaisuus näyttäytyy usein epävarmana, tulisi kotouttamista siitäkin huolimatta tukea, sillä se voi auttaa vakauttamaan turvapaikanhakijan senhetkistä elämäntilannetta. Lisäksi suomalaiseen yhteiskuntaan

kiinnittymisen kannalta olennaiset tiedot ja taidot ovat useasti elämäntaitoja, joista on hyötyä myös suomalaisen yhteiskunnan ulkopuolella. Yhteiskuntatietoisuuden ja maan toimintatapojen sekä kielen oppimisen lisäksi kotoutumisessa olisi tärkeää kiinnittää huomiota myös hyvinvoinnin, terveyden ja mielenterveyden edistämiseen. (Nuorten turvapaikanhakijoiden kotoutuminen 2016; Pihlaja 2016.)

Etenkin turvapaikanhakijanuorilla kotouttamisen tulisi ennen kaikkea olla elämäntaitojen opettamista ja pyrkimystä tukea turvallisuuden tunnetta. Vastaanottokeskuksen henkilökunta ja muut nuorten elämässä olevat aikuiset voivat läsnäolollaan tukea nuorten elämänhallinnan oppimista ja pyrkiä tekemään nuorten arjesta mahdollisimman tasapainoista ja vakaata. (Pihlaja 2016.)

### **3 Nuoruus elämänvaiheena**

Nuoruus on kaikin puolin muutoksen aikaa ja kehitys on monitasoista. Lapsuudesta siirtyään aikuisuuteen ja kehitystä ohjaavat biologiset, psykologiset, sosiaaliset ja yhteiskunnalliset tekijät, jotka ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Nuori joutuu usein kohtaamaan odotuksia sekä lähipiiriltä että yhteiskunnalta. Nuori hakee omaa paikkaansa oman elämänsä toimintaympäristöissä ja asioiden kyseenalaistaminen on tärkeä osa kasvussa kohti aikuisuutta. (Korvela – Nordlund 2015: 193; Nurmi 1998: 256; Nurmi ym. 2014: 142.)

Nuoruus ajanjaksona pitää sisällään monia mahdollisuuksia, mutta se on myös usein hyvin haavoittuvaista aikaa. Nuoren kohtaamat ongelmat voivat näkyä ulkoisena häiriökäyttäytymisenä tai henkisenä pahoinvointina. Nuoruuden haasteet voivat pahimmillaan vakiintua ja kasaantua, jolloin ne voivat seurata ihmistä myös aikuisikään. Nuoruusiän valinnat luovat pohjaa ihmisen myöhemmälle elämäkululle. (Nurmi ym. 2014: 142, 169.)

#### **3.1 Ikävaihe**

Nuoruudelle ikävaiheena ei ole olemassa yhtenäistä määritelmää. Yhteiskunnan muutokset, kuten koulutuksen pidentyminen, heijastelevat nuorten kehitykseen ja laajentavat myös nuoruuden ajanjaksoa. Aikaisemmin nuoruus on rajoittunut jopa muutamaankin vuoteen, kun se nykyisellään voi olla elämänjakso, joka kestää toisen elinvuosikymmenen

alusta kolmannelle vuosikymmenelle. Etenkin nuoruuden päättyminen on vaikeasti määriteltävissä, sillä siinä on paljon yksilöllistä vaihtelua. YK määrittelee nuoruuden olevan siirtymä lapsuudesta aikuisuuteen ja itsenäisyyteen. Koska siirtyminen voi tapahtua ihmisillä hyvin eri aikoihin, nuoruus ei aina määrity niin selkeästi kuin muut elämänvaiheet. Ikä on helpoin tapa yrittää määritellä ryhmää ja YK määrittelee nuoruuden olevan ajanjakso 15 ja 24 ikävuoden välillä, kuitenkin hyväksymällä jäsenmaidensa mahdolliset omat määritelmät nuoruuden ikärajoista. (Definition of youth n.d.; Nurmi 1998: 257; Nurmi ym. 2014: 143.)

Suomessa nuorisolaki määrittelee nuoriksi alle 29-vuotiaat (Nuorisolaki 1285/2016 § 3). Moni Suomessa toimivista nuorten kanssa työskentelevistä järjestöistä saa Opetus- ja kulttuuriministeriön tukea ja sen vuoksi järjestöt usein noudattavat nuorisolain mukaisia ikärajoja. Nuorisotyötä tekeville järjestöille ikärajan määrittäminen on tärkeää, sillä se määrittää järjestöjen kohderyhmän ja sen, minkä ikäisiä ihmisiä niiden halutaan tavoittavan voidakseen saada avustusta nuorisotoimintaansa. (Taavetti 2015.)

Koska nuoruus on niin pitkä ikävaihe yksilön elämässä ja nuorten kehitys siihen vaikuttavine tekijöineen ehtii vaihdella nuoruuden aikana, sitä ei ole järkevää tarkastella yhteisenä kehitysjaksona. Nuoruus voidaan jakaa esimerkiksi kolmeen eri vaiheeseen: varhaisnuoruus (noin 11-14v), keskinuoruus (noin 15-18v) ja myöhäisnuoruus (yli 18v). (Nurmi 1998: 257.) Koska Amigo-hankkeen kohderyhmänä ovat 16-29 –vuotiaat nuoret, keskityn opinnäytetyössäni käsittelemään tarkemmin myöhäisnuoruutta.

Ihminen kehittyy läpi elämän, mutta selvästi havaittavaa kehitys on noin 20-vuotiaaksi asti. Tämän ikävuoden jälkeen kehitysvaiheet liittyvät minuuden, yksilöllisyyden kehitykseen ja niistä tulee sekä sisäisempiä että yksilöllisempiä verrattuna aiempaan kehitykseen. (Dunderfelt 2011: 95.)

### 3.2 Nuoruuden kehityshaasteet

Robert Havighurst (1953) teki tunnetuksi kehitystehtävän käsitteen. Hänen kehitystehtäväteoriaansa yhdistää biologisen kasvun ja sosiaaliset odotukset, joita nousee yhteiskunnasta ja yksilön ympäristöstä. Yksilöön kohdistetaan ympäristön ja yhteiskunnan taholta eri ikävaiheissa erilaisia normatiivisia odotuksia ja nämä ympäristöstä tulevat rajoitukset, vaatimukset ja tarpeet ohjaavat yksilön persoonallisuuden kehitystä. Kehitystehtävien

kautta yksilön on mahdollista omaksua uusia valmiuksia, jotka auttavat häntä selviytymään tulevaisuudessa. Kehitystehtävät ovat sekä ihmisen kehitykseen liittyviä universaaleja tehtäviä että kulttuurille ominaisia tehtäviä. Nuoruudessa keskeisiä kehitystehtäviä ovat uusien suhteiden luominen kumpuakin sukupuolta oleviin ikätovereihin, oman fyysisen olemuksensa omaksuminen, itsenäisyyden saavuttaminen sekä vanhemmista että muista aikuisista, perhe-elämään ja työelämään valmistautuminen, oman maailmankatsomuksen kehittäminen ja sosiaalisesti vastuullisen käyttäytymisen omaksuminen. (Kuusinen 1998: 311-312; Nurmi 1998: 258-259; Puukari – Korhonen 2013: 39.)

Ympäristöstä ja yhteiskunnasta tulevien sosiaalisten odotusten lisäksi myös yksilö itse asettaa joko tiedostetusti tai tiedostamattaan elämälleen tavoitteita. Tämän vuoksi pelkkä kehitystehtävuettelot voi olla sisällöltään liian yksipuolinen. Kehityshaaste-termi käsittää ihmisen itsensä asettamien tavoitteiden ja sekä lähiympäristön että yhteiskunnan luomien tavoitteiden kompromissit. Kehityshaasteiden muodostumisessa yhdistyvät ihmisen omat valinnat, voimavarat ja tarpeet sekä ympäristön odotukset, tuki ja toimintamahdollisuudet. (Aaltonen ym. 2003: 19; Kuusinen 1998: 317.)

Nuoren asettaessa tavoitteita toiminnalleen ja elämälleen, hänen omien toiveidensa ja odotustensa lisäksi tavoitteita muokkaavat myös elinympäristö ja kulttuuri. Kehityshaasteista puhuttaessa nuori ei kuitenkaan ole ainoastaan kohde ympäristössään, vaan suhde ympäristöön on vastavuoroinen ja nuori käyttäytymisellään myös vaikuttaa ympäristöönsä, jossa toimii. Nuori usein tavoitteita muokatessaan tarvitsee myös oman sosiaalisen ympäristönsä hyväksyntää. Elämäkokemus ja palaute, jota nuori ympäristöstään saa, auttavat nuorta jatkuvasti muokkaamaan kehityshaasteita sekä näkemyksiä itsestään ja ympäristöstään. (Aaltonen ym. 2003: 20, 82.)

Mahdollisia kehityshaasteiksi muokkautuvia tavoitteita nuoruudessa voivat olla esimerkiksi positiivisen kehonkuvan muodostuminen, itsenäinen tunteidenhallinta, ystävyys-suhteiden luominen, omien arvojen hahmottaminen, abstraktimman ajattelun omaksuminen ja vastuunotto sekä omasta että ympäristön hyvinvoinnista (Aaltonen ym. 2003: 23).

Myöhäisnuoruudessa nuoren maailma on usein laajentunut lähiympäristön ulkopuolelle ja nuori sijoittuu laajemmin yhteiskuntaan, josta kumpuavat haasteet ja mallit muokkaavat häntä. Nuori on aiempaa itsenäisempi. Hän kykenee entistä paremmin kantamaan

vastuuta ja ottamaan toiset huomioon, tekemään tarvittaessa kompromisseja. Hänen tekemänsä valinnat vaikuttavat vahvasti tulevaan aikuisuuteen. (Aalberg – Siimes 2007: 71; Aaltonen ym. 2003: 16.)

Nuori arvioi itseään suhteessa kehityshaasteissa onnistumiseen. Jos nuori ei saavuta kehityshaasteita tai jatkuvasti epäonnistuu niissä, voi hänelle kehittyä huono itsetunto tai elämönhallinnan ongelmia. Ongelmien kasaantuessa syrjäytymisriski kasvaa korkeammaksi. Kehityshaasteissa onnistuminen tukee positiivisen minäkuvan luomista ja kasvat-  
taa itseluottamusta. Kun nuori oppii luottamaan itseensä, myös uskallus kohdata haas-  
teita kasvaa. (Aaltonen ym. 2003: 82-83.)

Nuoruuden kehityshaasteiden löytäminen on tärkeä osa yksilön kehitystä. Hyväksy-  
sään erilaisia kehityshaasteita nuori rakentaa itselleen aikuisuutta varten erilaisten asi-  
oiden ja ilmiöiden käsittelyjärjestelmää. Tästä järjestelmästä tulee osa nuoren persoo-  
nallisuutta ja se auttaa häntä selviytymään erilaisissa elämäntilanteissa aikuisuudessa.  
(Aaltonen ym. 2003: 23.)

### 3.3 Nuori turvapaikanhakijana

Ympäristön asettamat tavoitteet vaihtelevat suuresti kulttuurista ja yhteiskunnasta riip-  
puen ja nuoren oma tavoitteiden asettaminen ja kehityshaasteiden löytäminen määräy-  
tyy usein senhetkisen ympäristön mahdollisuuksien ja rajoitusten mukaan. Jos ympäris-  
tön tarjoamat ulkoiset mahdollisuudet ovat tiukan rajalliset, nuoren oma yksilöllinen elä-  
män eteenpäin ohjaaminen väistämättä kärsii. (Nurmi 1998: 261, 267.) Turvapaikanha-  
kijanuori on melko poikkeuksellisessa elämäntilanteessa, jossa hän joutuu sopeutumaan  
uuteen ympäristöön ja jossa tulevaisuus näyttäytyy usein epävarmana. Uusi elämänti-  
lanne ja sen aiheuttamat rajoitukset vaikuttavat väistämättä nuoren itsenäiseen elämän  
ohjaamiseen.

Turvapaikanhakijat ovat usein joutuneet kohtaamaan paljon turvattomuuden tunteita ja  
pahimmillaan heillä on traumaattisia kokemuksia. Lapsilla ja nuorilla turvattomuus ja  
traumat voivat haitata kehityksen etenemistä ja mielenterveysongelmien esiintyvyy-  
s onkin yleistä turvapaikanhakijalasten ja -nuorten keskuudessa. Syyt traumojen takana ovat  
monenlaisia. Esimerkiksi väkivaltakokemukset, vaarallinen pakomatka, kotimaassa val-  
litseva sekasorto ja huoli läheisistä voivat aiheuttaa traumatisoitumista. (Suikkanen  
2010: 16-17; Turvapaikanhakijoiden mielenterveyden tukeminen n.d.)

Vaikka nuorella ei olisi taustallaan traumaattisia kokemuksia, aiempien kokemusten lisäksi stressiä aiheuttaa myös uuteen maahan saapuminen ja elämän aloittaminen vierassa kulttuurissa. Arki järkkyy, kun nuori joutuu jättämään taakseen tutun ympäristön ja mahdollisesti myös läheiset, tutut ihmiset. Uuden asuinpaikan tavat eivät välttämättä kohtaa nuoren omien tapojen kanssa ja sosiaalisten suhteiden luominen voi olla haastavaa. Turvapaikanhakuprosessin aikainen elämä on odottelua eikä varmaa tietoa tulevaisuudesta ole. Mitä kauemmin turvapaikkapäätöstä joudutaan odottamaan, sitä suuremmaksi mielenterveyden horjumisen riski kasvaa. Uudessa elinympäristössä sosiaaliset kokemukset voivat merkittävästi vaikuttaa nuoren mielenterveyteen. (Schubert 2013: 63; Suikkanen 2010: 16-17, 34.)

Sen lisäksi että turvapaikanhakijanuori on siirtymävaiheessa kohti aikuisuutta, hän joutuu samanaikaisesti olemaan siirtymävaiheessa myös kotimaansa kulttuurin ja uuden elinympäristönsä kulttuurin välillä sekä oman yhteisönsä jäsenyyden ja uuden ympäristön verkostojen välillä (Kaukko 2014: 103). Turvapaikanhakijanuori joutuu pohtimaan ja käsittelemään monenlaisia omaan elämäänsä liittyviä asioita samaan aikaan. Nuoren siirtyessä vanhasta elinympäristöstään uuteen kulttuuriin, hänen henkilökohtaiset kehitystehtävänsä seuraavat mukana, muokkaantuvat tai katoavat. Lisäksi nuori joutuu kohtaamaan uudesta kulttuurista nousevia uudenlaisia kehitystehtäviä. (Aaltonen ym. 2003: 14; Puukari – Korhonen 2013: 39.)

Huolimatta siitä, että monilla turvapaikanhakijanuorilla on takanaan raskaita kokemuksia ja heidän taustansa poikkeavat monen muun nuoren taustasta, on tärkeää nähdä nuori ennen kaikkea nuorena. Nuoren turvapaikanhakijan mielenterveyden tukemisen kannalta on tärkeää turvallinen arki ja arjen rutiinien suorittaminen sekä mielekäs tekeminen. Nuorelle on tärkeää vastaanottovaiheen aikana kartuttaa tulevaisuuden kannalta tärkeitä tietoja ja taitoja. Näistä voi olla nuorelle hyötyä sekä Suomessa että sen ulkopuolella, riippuen siitä missä nuori tulevaisuutensa viettää. (Pihlaja 2016; Turvapaikanhakijoiden mielenterveyden tukeminen n.d.)

## 4 Mentorointi

Mentorointi on käsitteenä monitahoinen ja sen käyttö vaihtelee laajasti eri maissa ja kulttuureissa. Mentorointia voidaan hyödyntää eri tavoilla ja monissa eri tarkoituksissa. Mentorointi voi olla suunniteltua ja ohjattua tai hyvinkin vapaamuotoista. Lisäksi sen järjestämisestä voi vastata moni eri taho. (Leskelä 2005: 21, 27.) Mentoroinnin määritelmä on siis hyvin riippuvainen kontekstista, jossa mentorointi tapahtuu (Pesonen n.d.: 1-2).

Mentoroinnin voidaan nähdä olevan yksi ohjaamisen muoto, mutta myös erityinen kehittävä vuorovaikutussuhteen muoto (Leskelä 2005: 23). Mentoroinnille olennaista on vuorovaikutussuhteen tavoitteellisuus. Mentori voi olla esimerkiksi kannustaja, valmentaja tai ystävä. Hän ohjaa ja neuvoo mentoroitavaansa, mutta ei tarjoa mentoroitavalle valmiita ratkaisuja. On tärkeää, että mentori osaa toimia suhteessa ennen kaikkea rehellisesti ja luottamuksellisesti. (Mentorointiopas 2012: 2.)

Murrayn (2001) mukaan mentorointi on toimintaa, jossa kaksi ihmistä (mentori ja aktori eli mentoroitava) käyvät luottamuksellista keskustelua. Tavoitteena on toisen henkilön tai molempien henkilökohtainen kehittyminen, tarkoituksena kuitenkin käsitellä aiheita, jotka ovat käytännönläheisiä ja jotka koskettavat erityisesti mentoroitavaa. Mentori ja mentoroitava tapaavat säännöllisesti. Mentoritoiminta aloitetaan tekemällä sopimus kahden henkilön kesken, mutta sopimuksessa usein mukana on myös kolmas osapuoli, kuten organisaatio. (Murray 2001.) Sekä mentorin että mentoroitavan on sitouduttava mentorointisuhteeseen ja varattava aikaa suhteelle. Sitoutuminen tukee luottamuksen muodostumista. Vaikka mentorointisuhteen pohjana ovat mentoroitavan tavoitteet ja aiheet sekä halu toimia mentoroitavan asioita edistäen, kehittyä mentori usein itsekin suhteessa ja myös hänen on tärkeää reflektoida omia vahvuuksiaan ja kehittymiskohtiaan. (Mentorointiopas 2012: 2-4.)

Mentoriparin valinta ja etukäteisvalmistelu on tärkeää mentoroinnin onnistumisen kannalta. Usein epäonnistuneeseen mentorointisuhteeseen vaikuttavat esimerkiksi mentorin ja mentoroitavan yhteensopimattomuus tai aikapula, joka estää säännölliset tapaamiset. (Mentorointiopas 2012: 4.) Sitoutuminen on tärkeää, sillä juuri pitkäkestoisen mentoritoiminnan on todettu etenkin nuorten mentoroitavien parissa vahvistavan nuorta parhaiten (Hakoköngäs – Päiviö 2014: 4).

Scanduran ja Williamsin (2001: 343-363) mukaan mentoroinnissa on kolme keskeistä funktiota. Ensimmäinen niistä on ammatillinen tuki, jolla tarkoitetaan ammatillisissa asioissa auttamista. Toinen on psykososiaalinen tuki, johon kuuluvat henkilökohtaisista ongelmista ja asioista keskusteleminen, itsetunnon vahvistaminen ja sosiaalisuutta edistävät toimet. Kolmas funktio on mentorin toimiminen roolimallina mentoroitavalle: mentoroitava usein kunnioittaa mentoriaan ja saattaa ottaa vaikutteita häneltä.

Usein mentorointia hyödynnetään työelämässä ja siitä onkin saatu hyviä kokemuksia maailmanlaajuisesti esimerkiksi työtä aloittavan ja työkokemusta jo omaavan työntekijän välisessä vuorovaikutuksessa (Hakoköngäs – Päiviö 2014: 4). Mentorointimallia on myös sovellettu vähemmistöjen aseman parantamiseen ja vapaaehtoistoiminnassa mentorointia onkin käytetty esimerkiksi projekteissa, jotka pyrkivät ehkäisemään nuorten syrjäytymistä (Hakoköngäs – Päiviö 2014: 4; Pesonen n.d.: 15). Mentoroinnin avulla on saatu positiivisia tuloksia syrjäytymiskierteen katkaisemisesta ja suvaitsevaisuuden, hyvinvoinnin ja molemminpuolisen ymmärryksen lisääntymisestä (Hakoköngäs – Päiviö 2014: 4).

Tiivistetyksi sanoen mentorointisuhde on kahden yksilön välinen, tavoitteellinen ja pitkäkestoinen vuorovaikutussuhde (Pesonen n.d.: 16). Mentorointisuhde pitää sisällään molemminpuolista oppimista ja vuorovaikutusta. Sen on tarkoitus vahvistaa erilaisista elämäntilanteista tai -taustoista tulevien yhteenkuuluvuutta. Mentorimalli voi esimerkiksi vahvistaa monikulttuurisuutta ja monimuotoisuutta sekä edistää ylisukupolvista ymmärrystä. (Hakoköngäs – Päiviö 2014: 4.)

## 5 Toimintaympäristö

### 5.1 Helsingin Diakonissalaitos

Helsingin Diakonissalaitos (HDL) on yleishyödyllinen säätiö, joka täydentää julkista palvelujärjestelmää ja muodostaa yhteiskunnallisen konsernin tytäryhtiöidensä kanssa. Diakonissalaitos tuottaa monipuolisesti sosiaali-, terveys- ja koulutusalan palveluja. (Vuosikertomus 2015.)



Helsingin Diakonissalaitos on erikoistunut vaativien erityisryhmien palveluihin lastensuojelussa, nuorten palveluissa, asumis- ja työllistämispalveluissa sekä päihde- ja mielen-terveyspalveluissa. Lisäksi Diakonissalaitos tarjoaa koulutuspalveluita, joiden painopiste on erityisesti sosiaalisen syrjäytymisen kysymyksissä. Palvelutuotannon rinnalla Helsingin Diakonissalaitos vahvistaa kaikissa toiminnoissaan kansalaistoimintaa. (Vuosikertomus 2015.)

Helsingin Diakonissalaitoksen toiminta perustuu arvoihin, joita ovat kristillinen lähimmäisenrakkautta ja ihmisarvo. HDL:n missio on ”Jokaiselle ihmisarvoinen huominen”. Helsingin Diakonissalaitos haluaa toimia kaikkein heikoimmassa asemassa olevien ihmisten tukena ja viedä tukea sinne missä ihmisarvo on uhattuna, minne muut eivät ole vielä löytäneet. (Arvot – visio –missio n.d.)

## 5.2 Kansalaistoiminta

Kansalaistoiminta on henkilön julkista toimintaa yhteiskunnan ja yhteisön jäsenenä, esimerkiksi erilaisissa yhdistyksissä ja kansalaisjärjestöissä. Kansalaistoiminta voi parhaimmillaan tukea demokratian kehittymistä todelliseksi demokratiaksi ja se luo kansalaisille mahdollisuuksia vaikuttaa ja olla todella kansalaisia, ei vain alamaisia. Kansalaistoiminta käynnistyy, kun ihmisillä on toiveita paremmasta yhteiskunnasta, uskoa omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa ja he oivaltavat voivansa vaikuttaa asioihin ja uudistaa yhteiskuntaa. (Lehtonen – Rantonen n.d.)

Helsingin Diakonissalaitoksella on palvelutuotantonsa rinnalla kansalaistoimintaa, joka täydentää sosiaali- ja terveyspalveluita ja pyrkii voimavaraistamaan kaikkia osapuolia. Kansalaistoiminnassa on mukana noin 850 vapaaehtois- ja vertaistoimijaa. Kansalaistoiminnan sisältöjä ja malleja tuotetaan yhdessä palvelunkäyttäjien ja kaupunkilaisten kanssa hyödyntäen ihmisten osaamista, ideoita ja voimavaroja ja täten luomalla hyvinvointia lisääviä yhteisöjä. (Kansalaistoiminta n.d.)

Kansalaistoiminnan ei ole tarkoitus korvata kunnan tai muiden tahojen sosiaali-, terveys- ja koulutuspalveluja tai ihmisten hoidon tai ammattilaistuen tarvetta. Kansalaistoiminta voi kuitenkin sekä auttaa tunnistamaan että lieventämään ongelmia tai ilmiöitä, kuten osattomuuden tunne tai yksinäisyys. (Hakoköngäs – Päiviö 2014: 5.)

Helsingin Diakonissalaitoksen kansalaistoiminta tarjoaa vapaaehtoisille monenlaisia mahdollisuuksia toimia toisten ihmisten kanssa. Esimerkkejä lukuisista mahdollisuuksista ovat esimerkiksi mentoritoiminta nuorten tai maahanmuuttajien kanssa, asiointiapuna toimiminen entiselle asunnottomalle tai senioritempausten järjestäminen. (Vapaaehtoistoiminta n.d.)

Vapaaehtoinen ei kansalaistoimintaan mukaan lähtiessään tarvitse mitään erityistaitoja. Vapaaehtoisten oma mielipide on kansalaistoiminnassa tärkeää ja he pääsevät itse ehdottamaan ja rakentamaan itselleen sopivia tehtäviä. Helsingin Diakonissalaitoksen kansalaistoiminnan perusteena on luottamuksellinen ja tasavertainen vuorovaikutus ihmisten välillä. (Vapaaehtoistoiminta n.d.)

### 5.3 Amigo-hanke

Yksi Helsingin Diakonissalaitoksen kansalaistoiminnan muodoista on Amigo-hanke. Amigo on pääkaupunkiseudulla toimiva hanke, jota rahoittaa Raha-automaattiyhdistys. Hankkeen päätavoitteena on tarjota mentoreita haastavassa elämäntilanteessa oleville 16-29 -vuotiaille nuorille. Mentori on vapaaehtoinen aikuinen. Mentorin ei ole tarkoitus olla terapeutti tai viranomainen, hän on nuorelle ennemminkin vierellä kulkija. Mentorit valmennetaan ennen mentorivuoden alkamista ja tarvittaessa he saavat tukea hankkeen työntekijöiltä myös vuoden aikana. (Amigo - nuorten mentorihanke n.d.; Krairiksh - Viding 2016.)

Vuonna 2010 Helsingin Diakonissalaitos käynnisti mentoritoimintapilotin testatakseen mentorimallia, joka tukisi syrjäytyviä nuoria. Helsingissä oli kokemusten ja tutkimusten perusteella tarve uudentyyppiselle toimintamallille, jolla näihin nuoriin saataisiin vahvempi yhteys. Toiminnan pilotoinnin pohjalta käynnistyi varsinainen Amigo-hanke vuonna 2011. (Hakoköngäs-Päiviö 2014: 3-7.) Hankkeen aloitusvuoden 2011 ja vuoden 2016 marraskuun välillä Amigo-hankkeessa on käynnistetty yhteensä 305 mentoriparia. Vuoden 2016 aikana pareja on käynnistetty yhteensä 74. Nuoret ohjautuvat hankkeeseen esimerkiksi Vamos-palvelukokonaisuudesta, lastensuojelusta ja kouluista. Moni nuori hakeutuu mukaan myös itsenäisesti kuultuaan toiminnasta. (Krairiksh - Viding 2016.)

Mentorointivuosi käynnistyy ensimmäisellä tapaamisella, jossa ovat mukana nuori, mentori ja hankkeen työntekijä. Tämän jälkeen nuori ja mentori tapaavat säännöllisesti ja viettävät aikaa yhdessä. Mentoriparin oma päätös on, kuinka usein he haluavat tavata ja

mitä he haluavat tapaamisten aikana tehdä. Hankkeen työntekijä on yhteydessä sekä mentoriin että nuoreen mentorointivuoden alkupuolella kuullakseen miten yhteinen toiminta on käynnistynyt. Lisäksi mentoripari tapaa työntekijän noin puolessa välissä vuotta ja mentorointivuoden lopussa. (Amigo – nuorten mentorihanke n.d.)



Kuvio 1. Mentorointivuoden kulku (Amigo – nuorten mentorihanke n.d.)

Nuori ja mentori voivat keskustella tapaamisissa nuorta mietityttävistä asioista, kuten koulutuksesta, eri ammateista ja harrastuksista. Mentoroinnin on tarkoitus tarjota nuorelle turvallinen ihmissuhde. Mentori ei ratkaise ongelmia mentoroitavan puolesta, vaan mentorointi tarjoaa nuorelle mahdollisuuden pohtia omaa tulevaisuutta, mahdollisuuksia, haasteita ja toiveitaan yhdessä luotettavan aikuisen kanssa. Mentoroinnin tavoitteet ovat kullakin mentoriparilla erilaiset, sillä tavoitteet nousevat nuorelta itseltään ja määräytyvät hänen tarpeidensa mukaan. (Amigo – nuorten mentorihanke n.d.; Hakoköngäs-Päiviö 2014: 8; Krairiksh - Viding 2016.)

Mentoroinnin avulla on mahdollista tukea ja auttaa nuoria, jotka tulevat erilaisista taustoista ja kamppailevat hyvin erilaisten ongelmien kanssa. Nuorten kanssa toteutettavien pitkäkestoisten mentorointisuhteiden on muun muassa todettu vahvistavan nuoren itse-

luottamusta ja turvallisuudentunnetta. Amigo-hankkeen kaltaisessa kansalaistoiminnassa sekä nuoren että mentorin on mahdollisuus saada kokemus toimintakykynsä ja -valmiutensa vahvistumisesta sekä arvostettuna yhteisön jäsenenä olemisesta. (Hakoköngäs-Päiviö 2014: 4-5.)

### 5.3.1 Turvapaikanhakijanuoret Amigo-hankkeessa

Kesällä 2016 Amigo-hanke alkoi tavoittelemaan mentoroitaviksi turvapaikanhakijanuoria. Hankkeen työntekijät olivat yhteydessä vastaanottokeskuksiin ja kävivät esittelemässä Amigon toimintaa myös paikan päällä vastaanottokeskuksissa. Vastaanottokeskusten lisäksi nuoria on tullut mukaan toimintaan myös itsenäisesti, kun he ovat kuulleet hankkeesta esimerkiksi tuttavien kautta. Vuoden 2016 joulukuussa Amigon toiminnassa oli mukana 16 turvapaikanhakijanuorta, joista yhdeksällä oli mentori ja loput odottivat sopivan mentorin löytymistä. (Krairiksh - Viding 2016.)

Hankkeen työntekijöiden mukaan turvapaikanhakijanuoret kaipaavat mentorointia usein kehittääkseen kielitaitoa ja saadakseen seuraa aktiviteetteihin ja uusiin paikkoihin tutustumiseen. Monet turvapaikanhakijanuorista kaipaavat uudessa elinympäristössään ystävää ja yhdessäoloa. (Krairiksh - Viding 2016.)

Mentorointi turvapaikanhakijanuorten kanssa ei välttämättä noudata samaa vuoden kestäväää kaavaa kuin muut hankkeen mentorointisuhteet, sillä vuosi voi keskeytyä esimerkiksi kielteisen turvapaikkapäätöksen vuoksi. Turvapaikanhakijanuorten mentoreiden tietoon saatetaan myös turvapaikanhaun prosessi, jotta heillä on jonkinlainen ymmärrys prosessin eri vaiheista. (Krairiksh – Viding 2016.)

## 6 Elämänhallinta

Nuoruudessa yksilö itsenäistyy, käy läpi kehityshaasteita ja opettelee oman elämänsä hallintaa. Kehityshaasteissa onnistuminen tukee nuoren kykyä kohdata haasteita elämässään ja tukee elämänhallinnan tunnetta. Elämän- ja arjenhallintataidot ovat oleellisessa osassa nuoren sijoittuessa yhteiskuntaan ja siirtyessä kohti tasapainoista aikuisuutta. Elämänhallinnan oppimiseen kuuluu itsestään ja asioistaan huolehtiminen sekä vastuunotto omista tekemisistä. (Aaltonen ym. 2003: 82; Kivinen 2011: 9-10; Korvela – Nordlund 2015: 193.)

Elämönhallinnalla tarkoitetaan yksilön kykyä sekä sopeutua ja selviytyä että kokea elämänsä merkitykselliseksi myös haastavissa elämäntilanteissa. Elämönhallinnassa on kyse eri elämäntilanteiden valinnan mahdollisuuksista ja vaihtoehtoisista keinoista selviytyä. (Aaltonen ym. 2003: 186.) Elämönhallintaa on ensin tarkasteltu ihmisen omana luonteenpiirteenä, riippumattomana ulkoisesta ympäristöstä. Nykyään elämönhallinnan nähdään olevan yhteydessä ihmisen ulkoiseen ympäristöön. Se on tilannesidonnaista: elämönhallinta ei ole ihmisen ominaisuus, joka toisilla on ja toisilla ei, vaan tunne, joka myös vaihtelee eri elämäntilanteissa. (Keltikangas-Järvinen 2008: 256.)

Elämönhallinta on kokonaisuus, johon kuuluu sekä ulkoisia että sisäisiä resursseja. Se on ihmisen ulkoisten olojen ja sisäisen rakenteen välistä vuorovaikutusta. (Riihinen 1996: 29.) Roosin (1987: 65) mukaan ulkoisessa elämönhallinnassa on kyse siitä, että ihminen on kykeneväinen ohjaamaan itsenäisesti elämänsä kulkua, ilman että elämänvaiheisiin vaikuttavat kovin monet odottamattomat, yksilöstä itsestään riippumattomat tekijät. Ulkoisella elämönhallinnalla tarkoitetaan tunnetta siitä, kuinka paljon yksilö itse kykenee vaikuttavansa oman elämänsä olosuhteisiin. Lisäksi ulkoiseen elämönhallintaan sisältyy yksilön elämälleen asettamat päämäärät, kuten koulutus tai ammatti. (Aaltonen ym. 2003: 185.) Ulkoinen elämönhallinta on sisäisiä resursseja helpommin ulkopuolisten ihmisten tunnistettavissa (Martikainen 2009: 16).

Yhteiskunnallisesti määräytyvät ulkoiset edellytykset luovat yksilön toiminnalle rajoja ja mahdollisuuksia. Elämönhallintaan liittyy kuitenkin myös sisäinen elämönhallinta, joka on yksilön omaa tahtoa ja valmiuksia tehdä tavoitteita ja toimia hyvinvointinsa edistämiseksi. (Aaltonen ym. 2003: 186.) Koska opinnäytetyöni käsittelee turvapaikanhakijanuoria, joilla ei etenkään turvapaikanhakuprosessin aikaisessa elämänvaiheessa ole laajoja mahdollisuuksia vaikuttaa elämänsä ulkoisiin edellytyksiin, keskityn avaamaan lähemmin sisäisen elämönhallinnan käsitettä.

Sisäisen elämönhallinnan jälkeen tarkastelen sekä elämönhallinnan sosiaalista ulottuvuutta ja sosiaalisen tuen merkitystä elämönhallinnalle että arkea ja arjenhallintaa elämönhallinnan osana. Turvapaikanhakija on uuteen maahan tullessaan uudenlaisen elämäntilanteen edessä, joten arjen rutiinien ja mielekkään tekemisen löytäminen voi edesauttaa jaksamista uudessa tilanteessa ja ympäristössä (Turvapaikanhakijoiden mielen-terveyden tukeminen n.d.). Rutiinien ja mielekkään tekemisen lisäksi myös sosiaalisilla

kokemuksilla on uudessa elinympäristössä vahva vaikutus turvapaikanhakijoiden mielenterveydelle (Suikkanen 2010: 17). Myös Amigoon mukaan tulevat turvapaikanhakijanuoret kertovat usein kaipaavansa mentoroinnilta etenkin seuraa uudessa elämäntilanteessa ja elinympäristössä (Krairiksh – Viding 2016).

## 6.1 Sisäinen elämänhallinta

Sisäinen elämänhallinta on ulkoista hallintaa monimutkaisempi ja se on jotakin, jonka yksilö oppii vähitellen (Roos 1987: 66). Sisäinen elämänhallinta on yksilön kykyä sopeutua erilaisiin tilanteisiin, olosuhteisiin ja muutoksiin, joita hän elämässään kohtaa. Sisäisessä elämänhallinnassa on tärkeää pyrkimys ymmärtää vaikeitakin tapahtumia ja nähdä ne hallittavina ja merkityksellisinä. Vahva sisäinen elämänhallinta lisää voimavaroja ja valmiuksia kohdata yllättäviäkin tapahtumia elämässä. Vaikka yksilö ei kokisi omien valmiuksiensa olevan tarpeeksi riittävät muutosten tai tapahtumien kohtaamiseen, hän luottaa ulkopuolelta, esimerkiksi läheisiltä tai yhteiskunnalta, saadun tuen avulla selviävänsä. (Aaltonen ym. 2003: 185; Martikainen 2009: 16.)

Elämänhallinnan valmiuksiin vaikuttaa se, miten yksilö uskoo omiin kykyihinsä ratkaislessaan ongelmallisia tilanteita. Omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa luottava yksilö kokee vaikeat tilanteet haasteina, joita on mahdollista hallita. Jos yksilö ei usko omiin mahdollisuuksiinsa, hänelle ongelmatilanteet voivat tuntua uhkina, jotka vaarantavat elämänhallinnan tunteen. (Martikainen 2009: 16-17.) Hyvästä elämänhallintakyvystä kertoo kyky luoda tavoitteita, jotka ylläpitävät mielekästä elämäntapaa ja kyky ponnistella, jotta nämä tavoitteet olisi mahdollista saavuttaa (Aaltonen ym. 2003: 185).

Vaikka ulkoisella ympäristöllä on vaikutuksensa yksilön kykyyn hallita elämäänsä, myös sisäinen hallinnan tunne omasta elämästä vaikuttaa vahvasti yksilön elämäntapaan ja -tapaan (Aaltonen ym. 2003: 185). Ulkoinen elämänhallinta on jossakin määrin riippuvainen sisäisestä elämänhallinnasta. Henkilö, jolla on vahva sisäinen elämänhallinta eli vahva sisäinen autonomia ja positiivinen minäkuva, voi säilyttää elämänhallintansa tyydyttävänä, vaikka ulkoiset olot olisivatkin kehnot. (Riihinen 1996: 30.)

Elämänhallinta mahdollistaa yksilön kyvyn kohdata ja käsitellä kriisejä ja epäonnistumisia elämässään, joten elämänhallinnan puute voi pahimmillaan edistää syrjäytymistä. Nuoruudessa elämänhallinnan ongelmat näkyvät usein vaikeuksina sosiaalisissa suhteissa, aloitekyvyttömyytenä tai turvattomuuden tunteena. Myös itsetunnolla on vahva

vaikutus sisäiseen elämänhallintaan nuoruudessa. Jos nuorella on heikko itsetunto, voi hänen olla vaikea uskoa itseensä ja oman elämänsä mahdollisuuksiin. (Aaltonen ym. 2003: 186; Vilppola 2007: 48, 113.)

Sisäinen elämänhallinta pitää sisällään tavat, joilla nuori pyrkii luomaan merkitystä ja sisältöä omaan elämäänsä. Tällaisiin tapoihin lukeutuvat nuoruudessa tärkeinä esimerkiksi harrastukset ja sosiaaliset suhteet. (Aaltonen ym. 2003: 185.)

## 6.2 Elämänhallinnan sosiaalinen ulottuvuus

Vaikka elämänhallinta on paljon yksilön itsensä käsissä, on sillä myös sosiaalinen luonne ja sen voidaan nähdä olevan yhtäaikaista sekä yksilöllistä että sosiaalista. Hyvä elämänhallinta ei ole vain kykyä selviytyä elämästä itsenäisesti, vaan se vaatii myös halua ja kykyä omien voimavarojen ja mahdollisen avun tarpeen tunnustamiseen. Yksilön läheisiltä ja yhteiskunnalta saama sosiaalinen tuki vahvistaa arjen toimivaa elämänhallintaa. Nuorena aikuisena elämänhallinnan ongelmien syytä voi kummuta sekä senhetkistä että aiemmista elämäntilanteista tai ihmissuhteista ja ympäristöstä saadulla tuella on suuri merkitys elämänhallinnan ongelmia ratkottaessa. Myös kehityshaasteita muokatessaan nuori tarvitsee sosiaalista tukea ja hyväksyntää onnistuakseen kehityshaasteiden saavuttamisessa ja tämän myötä saavuttaakseen hallinnan tunteen elämästään. (Aaltonen ym. 2003: 20, 82; Martikainen 2009: 19, 30-31.)

Yksilön elämänhallinnan ja saatavilla olevan sosiaalisen tuen voidaan nähdä olla keskenään yhteydessä, sillä sosiaalinen tuki lisää yksilön itsearvostusta ja sisäistä hallinnan tunnetta. Vuorovaikutussuhteet ja vuorovaikutuksessa syntyvä sosiaalinen tuki ovat merkittäviä hyvän elämänhallinnan kannalta. Riittävä sosiaalinen tuki ja hyvän vuorovaikutussuhteen sisältämä turvallisuus ja kiintymys vahvistavat yksilön sisäistä hallintaa hänen kohdatessaan ongelmia ja ristiriitoja elämässään. Jos yksilön elämästä ja vuorovaikutussuhteista puuttuu sosiaalinen tuki, voi hänen itsearviointinsa heikentyä ja yksilö voi kokea merkityksettömyyden tunteita, jotka vaikuttavat kykyyn hallita elämää. (Järvikoski 1996: 40-41; Raitasalo 1995: 42.)

Turvapaikanhakija joutuu uuteen maahan muuttaessaan käymään läpi monenlaisia muutoksia, joista yksi on monien sosiaalisten suhteiden, kuten tuttujen, ystävien ja jopa perheenjäsenten jättäminen kotimaahan. Uudessa maassa tapahtuvat sosiaaliset koke-

mukset vaikuttavat vahvasti turvapaikanhakijan mielenterveyteen, mutta uusien vuorovaikutussuhteiden luominen uudessa elinympäristössä voi olla myös hankalaa. (Schubert 2013: 63; Suikkanen 2010: 17.) Hyvässä vuorovaikutussuhteessa syntyvä sosiaalinen tuki voi tuoda turvaa ja vahvistaa turvapaikanhakijan sisäisen elämänhallinnan tunnetta uudessa elinympäristössä ja epävarmassa elämäntilanteessa.

### 6.3 Arki osana elämänhallintaa

Arjenhallinta voidaan nähdä yhtenä osana elämänhallintaa, sillä sujuva arki edesauttaa elämänhallinnan tunteen ylläpitämistä (Kohti parempaa elämänhallintaa n.d.) Arki on muuttuvaa, se muotoutuu elämäntilanteiden ja -vaiheiden mukaan ja on sidoksissa myös paikkaan ja kulttuuriin. Arjen kokeminen on yksilöllistä, mutta se rakentuu suhteessa yksilöä ympäröiviin yhteisöihin ja kulttuuriin. Ympäriällä vallitsevat olosuhteet vaikuttavat yksilön arkeen ja muokkaavat valinnan mahdollisuuksia, mutta myös yksilöllä itsellään on valtaa vaikuttaa oman arkensa muotoutumiseen. Jokapäiväiset toiminnot on helppo nähdä osana arkea, mutta näiden toimintojen lisäksi arki rakentuu myös yhteisöllisyyksistä, perheestä, koulusta tai työstä, kavereista ja yhteiskunnasta. (Korvela – Nordlund 2015: 193–194; Myllyniemi 2015: 6.)

Arjenhallintaan liittyy arjen taitojen osaamista. Tällaisia taitoja ovat esimerkiksi itsestään ja terveydestään huolehtiminen, siivous, oman talouden hoitaminen ja hankintojen tekeminen sekä asiointi viranomaisten kanssa. Yksi tärkeä osa arjenhallintaa on myös ajankäytön hallinta eli siitä huolehtiminen, että arjen toiminnoille ja asioille riittää tarpeeksi aikaa. Nuoruudessa usein harjoitellaan näitä rutiineja, joista sujuva arki koostuu. (Korvela – Nordlund 2015: 194-195.)

Arjen toimintojen ja rutiinien eli arjen ulkoisen hallinnan lisäksi arjenhallinnalla voidaan nähdä olevan myös sisäinen näkökulma. Sisäisessä arjenhallinnassa on kyse siitä, kuinka yksilö kokee oman elämänsä vaikutusmahdollisuudet ja valinnat ja kuinka hän kokee arkipäivän prosessien olevan hallinnassa silloinkin, kun joutuu kohtaamaan haasteita tai vaikeuksia. Myös sosiaalisten suhteiden ja vuorovaikutustaitojen voidaan nähdä kuuluvan arjenhallintaan: yksilön kokemus saamastaan sosiaalisesta tuesta vaikuttaa usein vahvasti erilaisiin arjen toimintoihin ja niistä selviytymiseen. (Korvela – Nordlund 2015: 195; Myllyniemi 2015: 6.)



Koska elämänhallinta ja arki muodostuvat monista erilaisista asioista, on hallinnan tunne melko yksilöllinen kokemus. Turvapaikanhakijan tilanteessa omaan arkielämään kuuluneet tutut asiat, kuten tavat, toimintamallit ja läheiset ovat jääneet kotimaahan ja elämä uudessa elinympäristössä on muotoutumassa. Sopeutuminen uuteen elinympäristöön aiheuttaa usein stressiä ja hallinnan tunne voi luonnollisesti tämän myötä joutua koetukselle. (Schubert 2013: 63.)

Ahvenainen (1994: 40) näkee turvapaikanhakijan elämänhallinnan koostuvan erilaisista arkipäivän tekijöistä. Arjen rutiinien, kuten asumisen ja ruoan ohella turvapaikanhakijoiden arkeen vaikuttavat myös esimerkiksi passivoitumista estävät tekemisen mahdollisuudet ja sosiaaliset suhteet. Turvapaikanhakijoilla elämän- ja arjenhallintaan liittyy vahvasti myös kyky sietää epävarmuutta ja kestää mahdollisesti pitkäkin odotusta. Arjen rutiinien suorittaminen ja turvallisen arjen muodostuminen voivat auttaa rauhoittumaan turvapaikanhakijan epävarmassa elämäntilanteessa ja täten edesauttaa turvapaikanhakijan mielenterveyden tukemista (Turvapaikanhakijoiden mielenterveyden tukeminen n.d.).

## **7 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset**

Turvapaikan hakemisen prosessi kestää pitkään ja prosessin aikana tulevaisuus näyttyy turvapaikanhakijalle ennakoimattomana ja epävarmana. Turvapaikanhakija on myös haavoittuvaisempi kokemaan ulkopuolisuutta oleskelumaassa. Nuorelle turvapaikanhakijalle, joka on joutunut jättämään omat sosiaaliset verkostonsa taakseen, prosessi voi olla erityisen pitkältä tuntuva ja raskas. Uudessa maassa arjessa läsnä olevien sosiaalisten suhteiden valinta on usein hyvin rajattua turvapaikanhakijanuorelle. (Turvapaikanhakijoiden osallisuus 2015; Onodera – Peltola 2016.)

Sen lisäksi, että turvapaikanhakija tarvitsee virallista apua ja tukea, epävirallisemmat yhteydet ihmisiin uudessa oleskelumaassa edistävät uuteen maahan ja yhteiskuntaan sopeutumista. Turvapaikanhakijoilla tulisi olla turvallisia mahdollisuuksia kohdata kantaväestöä ja olla osana eri väestöryhmien välistä vuorovaikutusta. (Turvapaikanhakijoiden osallisuus 2015; Nuorten turvapaikanhakijoiden kotoutuminen 2016.)

Amigo-mentoroinnilla on mahdollisuus vahvistaa erilaisista kulttuurisista taustoista tulevien yhteenkuuluvuutta ja lisätä ymmärrystä. Mentoroinnissa on kyse yksilöllistä tuesta

ja sen vuoksi se soveltuu hyvin myös erilaisista taustoista tulevien auttamiseen ja tukemiseen. (Hakoköngäs – Päiviö 2014: 4.) Turvapaikanhakijanuorille on tärkeää olla mukana toiminnassa, joka edistää uusien toimintatapojen oppimisen lisäksi myös hyvinvointia ja mielenterveyttä (Nuorten turvapaikanhakijoiden kotoutuminen 2016).

Opinnäytetyöni tarkoitus on tutkia ja kerätä Amigo-hankkeessa mukana olevien turvapaikanhakijanuorten kokemuksia mentoroinnista. Opinnäyte pyrkii selvittämään mitä mentorointi on konkreettisesti merkinnyt turvapaikanhakijanuorten elämässä ja arjessa. Lisäksi opinnäytetyö tarkastelee turvapaikanhakijanuorten odotuksia ja toiveita mentoroinnin suhteen, sillä moni nuorista on ollut hankkeessa mukana vasta lyhyen ajan.

Koska turvapaikanhakijanuorten tavoittaminen mukaan hankkeeseen on aloitettu vasta vajaa vuosi sitten, ei hankkeella ole aiempaa tutkimustietoa Amigo-mentoroinnista turvapaikanhakijoiden parissa ja opinnäytetyö vastaa tähän tarpeeseen. Opinnäytetyön tavoitteena on tulosten avulla saada uutta tietoa mentoroinnista turvapaikanhakijanuorten parissa. Koska turvapaikanhakijanuorten elämäntilanne on melko poikkeava verrattuna kantasuomalaisien nuorten elämään, pyrkimyksenä on nostaa esiin erityispiirteitä mentoroinnista nuorten turvapaikanhakijoiden kanssa. Tulosten avulla mentorointia voidaan mahdollisesti kehittää entistä paremmin turvapaikanhakijanuoria palvelevaksi tuen muodoksi.

Amigo-hankkeessa turvapaikanhakijanuorilla on mahdollisuus tutustua kantaväestöön, luoda uusia sosiaalisia suhteita ja saada yksilöllistä tukea. Amigon kaltaisen toiminnan kehittäminen on turvapaikanhakijoiden tukemisen ja sopeutumisen kannalta arvokasta.

Opinnäytetyöni tutkimuskysymykset ovat:

- 1) Millaisia kokemuksia turvapaikanhakijanuorilla on Amigo-mentoroinnista suhteessa heidän elämänhallintaansa?
- 2) Millaisia odotuksia turvapaikanhakijanuorilla on mentoroinnin suhteen tulevaisuudessa?

Tutkin turvapaikanhakijanuorten kokemuksia mentoroinnista suhteessa elämänhallintaan erityisesti kahden alakäsitteen eli arjenhallinnan ja sosiaalisen tuen merkityksen näkökulmista. Koska osalla nuorista on ollut mentori vasta melko lyhyen ajan verran,

otan mukaan myös tulevaisuuteen suuntaavaan näkökulman ja pyrin tuomaan esiin näkemyksiä ja toiveita myös tulevaisuuden suhteen.

## 8 Tutkimuksen toteuttaminen

Koska opinnäytetyöni tarkoituksena on kerätä nuorten omia käsityksiä ja kokemuksia, toteutan tutkimukseni kvalitatiivisena tutkimuksena, jossa keskeistä on nimenomaan tutkittavien näkökulma. Kvalitatiivinen tutkimus ei pyri tilastollisiin yleistyksiin, vaan se pyrkii kuvaamaan ilmiötä tai ymmärtämään jotakin tiettyä toimintaa. Kvalitatiivinen tutkimus pyrkii antamaan tilaa tutkittavien henkilöiden näkökulmille ja kokemuksille. Tämän vuoksi tutkimukseen osallistuvien valinnan tulisi olla tarkoitukseen sopivaa ja harkittua, sillä on tärkeää, että tutkimukseen osallistuvilla on mieluusti mahdollisimman paljon tietoa tai kokemusta tutkittavasta asiasta. (Eskola – Suoranta 2008: 15; Tuomi – Sarajärvi 2009: 85-86.)

Ennen haastatteluaineiston keräämistä hain opinnäytetyölleni tutkimuslupaa Helsingin Diakonissalaitoksen Eettiseltä toimikunnalta. Eettinen toimikunta myönsi tutkimusluvan joulukuussa 2016.

### 8.1 Osallistujat

Amigo-hankkeen työntekijät kartoittivat minulle osallistujia tutkimukseen, jonka jälkeen sain osallistumisesta kiinnostuneiden yhteystiedot ja sovin tarkemmin haastatteluiden toteuttamisesta. Osallistujien toivottiin osaavan joko suomea tai englantia, jotta haastattelut olisi mahdollista toteuttaa. Lisäksi osallistujilla toivottiin olevan takana edes jonkin aikaa tapaamisia mentorin kanssa.

Sain toteutettua haastattelut neljän nuoren kanssa. Haastatteluihin osallistuneet olivat iältään 17–28 -vuotiaita. Alaikäiseltä osallistujalta lupa haastatteluun oli saatu hänen edustajaltaan. Yksi osallistujista oli ollut Suomessa noin vuoden ja kolme muuta noin puolitoista vuotta. Kaksi haastatteluista toteutettiin suomeksi ja kaksi englanniksi.

Osallistujille kerrottiin haastattelun alussa tutkimuksen tarkoituksesta ja painotettiin sitä, että tutkimukseen osallistuminen ja kysymyksiin vastaaminen on vapaaehtoista. Lisäksi

kerrottiin, että haastattelu on mahdollista keskeyttää haastateltavan toimesta missä tahansa vaiheessa. Jokainen osallistuja myös allekirjoitti ennen haastattelun aloittamista suostumuslomakkeen, jossa kerrottiin haastattelun tarkoituksesta, haastatteluaineiston käytöstä, anonymiteetin säilyttämisestä ja valmiin opinnäytetyön julkaisusta.

Haastateltavien henkilöllisyyden suojaamiseksi haastateltavat esiintyvät tässä opinnäytetyössä numeroinnilla H1 – H4 (haastateltava 1 – haastateltava 4). Numerointi on satumanvarainen eikä noudata järjestystä, jossa haastattelut on tehty.

## 8.2 Teemahaastattelu

Toteutin haastatteluni teemahaastatteluina. Haastattelu on tutkimusmenetelmä, jossa molemmat osapuolet ovat vuorovaikutuksessa ja vaikuttavat toisiinsa (Eskola – Suoranta 2008: 85). Haastattelu on eräänlainen keskustelu, joka kuitenkin tapahtuu aina tutkijan aloitteesta. Tutkija pyrkii vuorovaikutuksen avulla saamaan selville haastateltavalta häntä kiinnostavat asiat tai asiat, jotka kuuluvat tutkimuksen aihepiiriin. (Eskola – Vastamäki 2015: 27-28.)

Teemahaastattelussa haastattelun aihepiirit eli teema-alueet ovat tutkijan määrittelemiä. Teemahaastattelu on strukturoitua haastattelua vapaamuotoisempi, sillä kysymykset eivät ole tarkassa muodossa ja järjestyksessä. Haastattelijan tehtävä on varmistaa, että kaikki teema-alueet käydään haastattelun aikana läpi. Haastattelijalla ei haastattelutilanteessa ole valmista listaa kysymyksiä, ainoastaan jonkinlainen tukilista asioista, joita on käytävä läpi. Etukäteen valmistellut teemat takaavat sen, että jokaisen haastateltavan kanssa on puhuttu edes suurin piirtein samoista asioista. (Eskola – Suoranta 2008: 86-87.)

Valitsin haastattelumuodoksi teemahaastattelun, sillä halusin haastattelutilanteessa pyrkiä keskusteluun nuoren kanssa. Teemahaastattelun tavoitteena on nimenomaan keskustelu ja liian pitkä kysymyslista ei tuottaisi haluttua vuorovaikutusta (Eskola – Vastamäki 2015: 36). Olin etukäteen valmistellut teemahaastattelurungon (Liite 1), jonka teema-alueet muotoutuivat mentoroinnin ja käyttämäni teorian pohjalta. Koska haastateltavinani olivat turvapaikanhakijanuoret, kiinnitin erityistä huomiota selkokielisyyteen ja pohdin jo etukäteen valmiiksi miten voin esittää kustakin teema-alueesta kysymyksiä mahdollisimman yksinkertaisessa muodossa.

Haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina, sillä kokemukset mentoroinnista voivat olla hyvin henkilökohtaisia ja yksilöhaastattelu antoi ryhmähaastattelua suotuisamman aseelman nuorille omista kokemuksistaan ja näkemyksistään kertomiseen. Haastattelut on toteutettu tammi-helmikuussa 2017. Haastattelujen kestot vaihtelivat 25 minuutin ja 55 minuutin välillä. Jokainen haastattelu on äänitetty ja haastattelun jälkeen äänitteen pohjalta litteroitu eli purettu tekstimuotoon.

Haastattelujen kuluessa huomasin mikä haastattelutilanteessa oli toimivaa ja mikä ei, joten tarpeen tullen muokkasin ennen haastatteluja hieman kysymyksiä ja järjestystä, jossa nostin teema-alueita esiin. Viimeisimmissä haastatteluissa, kun haastattelurunko oli iskostunut paremmin myös omaan mieleeni, pyrin muokkaamaan järjestystä myös itse haastattelutilanteissa. Teema-alueet pysyivät kuitenkin samoina läpi jokaisen haastattelun ja ne auttoivat käymään läpi jokaisen haastateltavan kanssa samat asiat. Haastateltavien kokemuksista riippuen osasta teema-alueita muodostui luonnollisesti enemmän aineistoa kuin toisista.

Haastattelujen kuluessa myös selkokielisyyden tärkeys korostui, sillä vaikka olin kiinnittänyt huomiota siihen, että pyrin esittämään asioita ja kysymään kysymyksiä hyvin selkokielisessä muodossa, niin ei välttämättä jokaisen haastateltavan kanssa ollut. Tämä pakotti minut yksinkertaistamaan asioita lisää ja kirjasin itselleni ylös myös lisää apukysymyksiä, joiden avulla sain haastateltavilta paremmin vastauksia teema-alueisiin liittyen eikä keskustelu eksynyt niin vahvasti sivuraiteille.

### 8.3 Aineiston analyysi

Sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä ja sitä on mahdollista käyttää laajasti eri laadullisen tutkimuksen perinteissä. Sisällönanalyysin avulla voi tehdä monipuolisesti tutkimusta, sillä se voi olla yksittäisen metodin lisäksi myös erilaisiin analyysikokonaisuuksiin liitettävä teoreettinen kehys. Ennen sisällönanalyysia on tärkeää valita mistä kyseisessä tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita ja sen jälkeen käydä läpi aineistoa kiinnostuksen kohde tai kohteet mielessä. Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymys määrittävät sen, mistä tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita, sillä niiden tulee olla yhtenäisiä tutkimuksen raportoinnin kanssa. (Tuomi – Sarajarvi 2009: 91-92.)

Kun aineisto on käyty läpi ja kiinnostuksen kohteen mukaiset asiat on merkitty ja erotettu muusta aineistosta, tulee aineisto esimerkiksi teemoittaa, luokitella tai tyyppitellä (Tuomi

– Sarajärvi 2009: 92). Tässä opinnäytetyössä haastatteluaineisto on teemoiteltu. Teemoittelu tarkoittaa aineiston pilkkomista ja ryhmittelyä tiettyjen aihepiirien mukaan, jotta valittujen teemojen esiintymistä kyseisessä aineistossa on mahdollista vertailla. Teemoittelussa aineistosta etsitään näkemyksiä valituista teemoista. Teemahaastattelulla kerätyssä aineistossa haastattelun teemat jäsentävät jo itsessään aineistoa ja helpottavat täten aineiston pilkkomista. (Tuomi – Sarajärvi 2009: 93.)

Koska keräsin aineistoni teemahaastatteluilla, käytin myös analyysivaiheessa haastattelurungon mukaisia teemoja. Litteroinnin jälkeen kävin aineiston läpi, poimin aineistosta erilleen teemoihin liittyviä vastauksia ja jaottelin vastaukset teemojen alle. Osassa haastatteluja teemat menivät hieman päällekkäin, mutta pyrin löytämään jokaiselle vastaukselle sopivimman teeman. Teemoittelun jälkeen oli mahdollista tutkia vastausten yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia mentoroinnin suhteen.

Saturaatio eli aineiston kylläntyminen on tilanne, jossa tutkimukseen osallistuvat eivät tutkimusongelman kannalta tuota enää lisää uutta tietoa ja aineisto alkaa siis toistaa itseään (Tuomi – Sarajärvi 2009: 87). Koska opinnäytetyöni tavoitteena oli kerätä nuorten yksilöllisiä käsityksiä ja kokemuksia mentoroinnista, ei saturoituminen ollut tutkimuksen kannalta välttämätöntä. Joistakin teemoista nuorilla oli hyvin samankaltaisia kokemuksia ja näiden teemojen kohdalla aineisto saturoitui. Osasta teemoja oli puolestaan mahdollista nostaa esiin myös eroavaisuuksia kokemusten välillä. Koin haastattelujen määrän ja saamani aineiston olevan myös riittäviä tämän kokoiseen tutkimukseen. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa haastateltavien määrä on usein pieni eikä sen avulla voida tehdä aiheesta laajaa yleistystä.

## 9 Tulokset

Opinnäytetyön tutkimuskysymykset, joihin pyrittiin etsimään vastauksia, koskivat turvapaikanhakijanuorten kokemuksia mentoroinnista suhteessa heidän elämänhallintaansa ja nuorten odotuksia mentoroinnin suhteen tulevaisuudessa. Mentoroinnin merkitystä elämänhallinnalle tarkasteltiin erityisesti arjenhallinnan ja sosiaalisen tuen näkökulmista.

Tutkimukseen osallistuneiden nuorten kokemusten mukaan mentoroinnilla on ollut jollakin tasolla positiivinen merkitys omalle elämälle ja se on tuonut jokaisen osallistujan elämään jotakin uutta. Osallistujien kokemusten mukaan he olivat saaneet mentoroinnista

joko apua käytännön asioihin ja arkisiin pulmiin Suomessa tai seuraa ja sosiaalista tukea uudessa elinympäristössä, jossa on ollut vaikea tutustua uusiin ihmisiin ja luoda uusia ihmissuhteita.

Amigo-hankkeen kautta koettiin helpoksi tutustua suomalaiseen henkilöön ja tämän avulla oppia sekä suomen kieltä että hyödyllisiä asioita suomalaisesta yhteiskunnasta. Arjenhallinnan kannalta mentorin tuki liittyi osallistujien mukaan erityisesti käytännön asioiden neuvontaan. Haastatellut kertoivat saavansa mentorilta neuvontaa esimerkiksi työnhaun, viranomaisten tai hankintojen tekemisen suhteen. Erityisen tärkeänä asiana moni haastatelluista nuorista nosti esiin suomen kielen puhumisen ja opettelemisen mentorinsa kanssa.

Tutkimukseen osallistuneet nuoret korostivat sitä, kuinka tärkeää sosiaalisten suhteiden muodostaminen on uudessa elinympäristössä ja kuinka tärkeää puhuminen luotettavan, turvalliselta tuntuvan ihmisen kanssa on. Mentorista oli muodostunut tai muodostumassa osalle nuorista tällainen ihminen, jonka kanssa on helppo olla ja puhua. Osa nuorista halusi keskustella mentorinsa kanssa myös henkilökohtaisesta elämästään, osa puolestaan oli tyytyväisiä saadessaan kaverin, jonka kanssa vain harjoitella suomen kieltä ja puhua yleisellä tasolla elämästä ja arjesta Suomessa.

Kaikki tutkimukseen osallistuneet nuoret olivat tavanneet mentoriaan joko suhteellisen harvoin tai vasta melko lyhyen ajan verran, joten nuorten oli haastavaa arvioida mentorin laajempaa merkitystä heidän elämälleen. Moni koki olevansa vasta tutustumassa mentoriinsa, mutta näki mahdollisuudet mentorointisuhteen syvenemiseen, kunhan aikaa on kulunut ja tapaamisia kertynyt enemmän ja näiden myötä myös luottamus toista kohtaan on kasvanut. Suurimmaksi haasteeksi mentoreiden kanssa lähes kaikki nuoret mainitsivat aikatauluongelmat, joiden takia mentorin tapaaminen on jäänyt vähälle tai jäänyt kokonaan.

Seuraavissa alakappaleissa syvennyn tarkastelemaan tuloksia tarkemmin. Olen jaotellut tuloksia haastattelurungosta nousseiden teemojen mukaan. Tulosten yhteydessä nostan esiin haastatteluista poimittuja katkelmia, joista osa on suomeksi ja osa englanniksi.

## 9.1 Mentoroinnin aloitus

Tutkimukseen osallistuneet nuoret olivat kaikki päätyneet Amigo-hankkeeseen mukaan, kun hankkeen toimintaa on oltu esittelemässä jossakin, esimerkiksi vastaanottokeskuksessa tai koulussa. Kaikki osallistujat olivat haastattelujen aikaan tavanneet mentoriaan noin muutaman kuukauden ajan. Yhden osallistujan mentorointisuhde oli päättynyt jo muutaman kuukauden jälkeen, yksi osallistujista puolestaan ei ollut aikatauluhaasteiden vuoksi tavannut mentoriaan hetkeen. Loput osallistujista tapasivat mentoriaan säännöllisesti. Tapaamisten tiheys vaihteli; osa tapasi tai oli tavannut mentoriaan noin kerran kahdessa viikossa, osa kerran kuussa. Osa nuorista kertoi olevansa yhteydessä mentorinsa kanssa myös tapaamisten välillä ja pitävänsä yhteyttä esimerkiksi viestein.

Ennen mentoroinnin aloitusta monella nuorella ei ollut selkeää kuvaa siitä, mitä mentorointi on ja millaisissa asioissa mentori voi nuorta auttaa. Nuoret toivoivat mentoroinnin avulla mahdollisesti tutustuvansa suomalaiseen henkilöön ja saavansa sekä lisää tietoa suomalaisesta yhteiskunnasta että jonkun, joka voisi neuvoa käytännön asioissa uudessa maassa. Mentorin ajateltiin olevan hyödyllinen myös suomen kielen opettelemisen kannalta ja jotkut nuorista toivoivatkin mentoroinnilta ainoastaan suomenkielistä keskusteluseuraa.

Osa nuorista koki sosiaalisten suhteiden solmimisen uudessa maassa haastavaksi ja Amigo nähtiin väylänä saada uusi kaveri ja tukea elämäänsä. Nuorten kokemusten mukaan etenkin Suomessa uusiin ihmisiin tutustuminen voi olla vaikeaa ja pitkäkestoisten kaverisuhteiden syntyminen koettiin olevan hankalaa. Nuoret kaipasivat etenkin pidempikestoista kaverisuhdetta ja yhdessäoloa, jotakuta, jota nähdä säännöllisesti.

H1: "Se on... se on kiva olla kaverin kanssa. Ihminen aina haluaa jonkun kaverin, ihminen ei voi elää ilman kaveria. Se kun on uusi maa... et saa... tai Suomessa on vaikea saada kavereita. Koko maailmassa on vähän vaikeaa, mutta Suomessa tosi vaikeaa."

H3: The situation and my background was so difficult. Mostly I was alone and that's why [I wanted to get a mentor]."

Mentoroinnin alettua kaikki tutkimukseen osallistuneet nuoret kuvailivat mentorin kanssa vietettyä aikaa positiiviseksi kokemukseksi. Mentoreita ja heidän persooniaan



nuoret kuvailivat miellyttäväiksi. Nuoret arvostivat erityisesti mentoreiden asennetta ja heidän nuoria kohtaan antamaansa kiinnostusta ja aikaa.

H2: "She's really polite, understanding and a good listener."

H1: "Ihminen, jolle ei ole tärkeää millainen ihminen tai minkä värinen ihminen tai mikä on hänen uskonto tai mikä on hänen politiikka."

H3: "She is very friendly and also she likes to help others and I think she cares about... I'm not sure, but I think she cares about everything."

## 9.2 Arki ja arjenhallinta

Kaikki tutkimukseen osallistuneet nuoret kokivat mentorin auttaneen Suomeen sopeutumisesta ja arjen muotoutumisesta uudessa elinympäristössä jonkin verran. Kaikki osallistujat kertoivat tapaavansa mentoriaan lähinnä kahviloissa keskustellen. Mentorin kanssa vaihdettiin arkisia kuulumisia, mutta kaikki nuoret kertoivat saaneensa mentorilta apua ja neuvoja myös elämän ja arjen suhteen Suomessa. Nuoret kokivat, että mentorilta on helppo kysyä neuvoa, sillä hän kantasuomalaisena osaa kielen ja hänellä on turvapainhakijaa enemmän tietoa siitä, miten asiat Suomessa toimivat. Nuorten kokemusten mukaan heidän mentorinsa ovat olleet valmiita neuvomaan ja auttamaan monipuolisesti eri asioissa tai valmiita etsimään nuorta varten tietoa, jos eivät ole tienneet vastausta heti.

H2: "Coming to Finland was not an easy task and the language is very difficult. And sometimes you need help from the citizens of this country. That is very crucial for my life and Amigo just did for me that one."

Osa tutkimukseen osallistuneista nuorista kertoi halunneensa mentorin ainoastaan opetellakseen suomen kieltä. Nuoret pitivät kielen oppimista erityisen tärkeänä tekijänä Suomeen sopeutumisessa. Mentorin koettiin olevan hyödyllinen kielen oppimisen kannalta, sillä vaikka nuori opiskelisi kieltä myös suomen kielen kurssilla, mentorin kanssa nuorilla on ollut mahdollisuus päästä harjoittelemaan suomen puhumista käytännön tilanteissa. Mentorin kanssa puhuessa nuori on myös itse voinut nostaa haluamiaan aiheita keskusteluun.

H4: "Juotiin kahvia ja puhuttiin paljon suomea. -- Se on semmonen opettaja... kieli."

H2: "The main reason I joined was to practise Finnish language. -- I was just looking for somebody who can speak Finnish so that we can practise."

Osa haastatelluista nuorista oli ehtinyt jo saada myönteisen turvapaikkapäätöksen, joten esimerkiksi töihin tai kouluihin hakeutuminen on ollut heille ajankohtaista. Nuorten kokemusten mukaan mentorit ovat olleet tärkeänä apuna vastaamassa kysymyksiin, jotka liittyvät koulutukseen tai työntekoon Suomessa. Mentorit ovat auttaneet myös esimerkiksi käymällä nuoren kanssa konkreettisesti läpi sitä, millainen on hyvä työhakemus tai ansioluettelo.

H3: "So... my mentor is like... she helped me about like make a CV and finding a job and that kind of things."

H1: " -- viime kerta puhuimme paljon politiikasta eli mitä tapahtuu Suomessa ja... Ja kun hän on töissä niin hän osaa paljon töistä eli miten Suomessa voi tehdä töitä. -- Ja tällaisia asioita... että tää Amigo-kaveri... se on kuin... ei ole vain kaveri, on ihminen jolta voi kysyä elämästä, elämästä Suomessa jos tarvitset apua tai jotain. Eli jos et... jos haluat esimerkiksi tehdä esimerkiksi hakemuksen jonnekin kouluun ja et osaa, varmasti voit kysyä häneltä, koska hän on suomalainen ja hän tietää miten se menee Suomessa. -- Kun tulet Suomeen, Suomessa on niin paljon uutta asiaa. Laki on eri, kaikki on eri."

Työ- ja koulutusasioiden lisäksi osa nuorista kaipasi neuvontaa myös esimerkiksi viranomaisten kanssa asioimiseen. Mentorit eivät olleet toistaiseksi toimineet nuorten asiointiapuna, mutta tarpeen tullen neuvoneet tai etsineet tietoa, jos nuori ei ole tiennyt miten jokin asia hoidetaan tai kehen pitäisi olla yhteydessä. Mentoreiden koettiin olevan hyödyllisiä myös erilaisten hankintojen tekemisen apuna. Koska tutkimukseen osallistuneet nuoret eivät ole olleet maassa kovin pitkään tai heidän asuinpaikkansa Suomessa on ehtinyt vaihtua, osa nuorista koki hankintojen tekemisen toisinaan haasteelliseksi, koska heillä ei välttämättä ole tietoa mistä saa mitään. Nuorten kokemusten mukaan mentorilta on ollut helppo kysyä neuvoa asian suhteen ja mentorit ovat olleet valmiita jakamaan tietoa tai selvittämään vastauksen, jos eivät ole itse tienneet.

H1: ”Tai jos haluat ostaa jotain... -- Niin en tiedä mistä tai mikä on paras paikka, hyvä hinta ja kaikkea. Kysyn häneltä, tiedät kun hän on suomalainen, hän on asunut Suomessa. Tai jos hän ei tiedä, hän voi kysyä kaverilta. Eli se auttaa.”

Osa tutkimukseen osallistuneista nuorista oli tyytyväisiä saadessaan vain keskustella mentorinsa kanssa kahviloissa, osa taas kertoi halustaan päästä tutustumaan uusiin paikkoihin uudessa ympäristössä tai saada uusia harrastuksia arkeensa. Moni koki kynnyksen lähteä itsenäisesti uusiin paikkoihin tai harrastuksiin korkeaksi, mutta mentorin kanssa lähtemisen ajateltiin mahdollisesti madaltavan kynnystä. Koska haastatelluilla nuorilla oli takanaan tapaamisia mentorin kanssa vasta suhteellisen lyhyeltä ajalta, oli erilaisiin paikkoihin meneminen tai harrastusten kokeileminen monella vasta suunnittelun tasolla. Nuoret kokivat, että on tärkeää tutustua ensin mentoriin, jonka jälkeen ehkä myös yhteisten harrastusten kokeileminen on mieluisampaa.

Varsinaisiin arkirutiineihin mentorilla ei koettu olevan suurta merkitystä. Koska nuoret tapaavat mentoriaan melko harvoin, ei mentori vaikuta valtavasti jokapäiväisiin arjen rutiineihin. Tutkimukseen osallistuneet nuoret kokivat mentorin ennemminkin tuovan arkeen pienen positiivisen lisän ja avun. Mentorin neuvot ja valmius auttaa helpottavat nuorten mukaan tarvittaessa arkea, jonka myötä myös Suomeen sopeutumisesta on tullut helpompaa.

### 9.3 Sosiaalinen tuki

Tutkimukseen osallistuneet nuoret kertoivat arvostavansa mentorin antamaa aikaa ja läsnäoloa. Osalle nuorista on ollut erityisen tärkeä ja uudenlainen kokemus se, kun mentorintisuhteen alussa mentori on ollut valmis antamaan aikaansa, vaikka ei juurikaan tunne nuorta. Osallistujat kokivat mentoreiden kunnioittavan heitä ja heidän taustaansa. Mentorin antaman ajan, läsnäolon ja neuvonnan koettiin olevan tärkeä tuen osoitus.

H1: ”Paras asia on että olet ihmisen kanssa. Että on joku ihminen, jonka kanssa voi puhua. Sanoa jotain, hän sanoo jotain. Se on tosi tärkeätä. Ihminen aina tarvitsee jonkun toisen ihmisen. -- Tiedätkö kun ihminen on yksin... se on vähän huono.”

H2: ”It's very important that someone comes to meet you and just takes time with you. That thing is really nice and I appreciate that one. -- That you take time with someone... even when you don't know where he comes from... that's a good thing and it's respect.”

H3: "The time I've been in Finland, when I meet a person and they're like friendly and they have like really nice behavior with the refugees and asylum seekers. And they want to hear something about the background and also they want to guide about some things... to give more information. Like my mentor. So after I meet them, I feel so happy that I'm here."

Koska tutkimukseen osallistuneiden nuorten mentorointisuhde oli vasta melko alussa tai jo päättyneissä mentorointisuhteissa loppunut muutama kuukauteen, koettiin mentorin kanssa ollessa haasteeksi tietynlainen varautuneisuus. Nuoret kokivat, että heidän täytyy toisinaan miettiä millaisista aiheista mentorin kanssa voi puhua ja mitä kertoa esimerkiksi omasta tilanteestaan tai tuntemuksistaan. Varautuneisuuden syyn ei koettu olevan niinkään mentoreissa ja heidän käyttäytymisessään, vaan ennemminkin siinä, että nuori ja mentori eivät tunteneet toisiaan vielä tarpeeksi hyvin. Nuoret kokivat, että ajan kuluessa ja useampien tapaamisten myötä myös varautuneisuus todennäköisesti hälvenee ja luottamus kasvaa. Luottamuksen syventymistä pidettiin erityisen toivottavana asiana.

Suurimmaksi haasteeksi mentorin kanssa moni haastatelluista nuorista mainitsi aikatauluongelmat. Tapaamisten sopiminen oli välillä hankalaa. Osa nuorista kertoi olevansa tyytyväisiä tapaamiskertoihin, jos nuoren omana tavoitteena oli esimerkiksi vain saada tukea kielen oppimiseen. Osa puolestaan olisi halunnut tavata tiheämmin, jotta luottamus mentoriin voisi kehittyä ja kasvaa. Jo päättyneissä mentorointisuhteissa aikapula tai aikataulujen yhteensopimattomuus oli usein syy, jonka vuoksi mentorointi oli jäänyt.

H3: "Actually I wanted to like meet more... Like in every two weeks or if it's possible like once a week."

Huolimatta aikataulullisista haasteista ja tutustumisvaiheen varautuneisuudesta, osa nuorista koki voivansa jo alkaa luottaa mentoriinsa. Luottamuksen syntymiseen ja turvallisuuden tunteeseen mentorointisuhteessa vaikuttivat nuorten mukaan mentorin hyvä kuuntelukyky ja se, että mentori on valmiina auttamaan ja neuvomaan, vaikka nuori ja mentori eivät vielä tuntisikaan toisiaan niin hyvin. Tärkeänä tekijänä mainittiin myös rehellisyys ja se, että mentori voi puhua asioista suoraan. Nuoret kokivat mentorin rehellisyyden kasvattavan myös omaa uskallusta puhua asioistaan.

H1: "Hän kertoo kaikki suoraan. -- Hänen mielessään on niin hyviä asioita. Eli kun hänellä on kokemusta elämästä. Tuntuu että tää tyttö ei voi kertoa minusta jollekin muille ihmisille."

Haastatellut nuoret korostivat myös oman aktiivisuuden merkitystä mentorointisuhteessa. Nuorten mukaan suhteen tulee olla vastavuoroinen, sillä jos nuori ei itse ole aktiivinen, ei mentori voi tietää missä asioissa hän voi nuorta auttaa ja tukea.

H1: "Eli kun haluat apua, ei kukaan tule auttamaan jos et sano että haluan apua. Eli kun menet hänelle ja kysyt jotain, varmasti Amigon kaveri vastaa. Mutta kun et kysy, Amigon kaveri ei voi katsoa tai sanoa jotain. -- En voi vaan oottaa, minunkin täytyy antaa jotain hänelle. Eli annan kysymys, saan vastauksen."

Osa nuorista koki oman aktiivisuuden olevan myös haastavaa, koska mentorin kanssa ei tunnettu vielä niin hyvin. Epävarmuutta aiheutti esimerkiksi se, kuinka usein voi olla yhteydessä mentoriin, voiko itse oma-aloitteisesti ehdottaa tapaamisia ja millaisia asioita voi nostaa esiin keskusteluissa. Nuoret korostivat arvostavansa mentoreitaan ja liiallinen aktiivisuus voisi heidän mukaansa jollakin tapaa loukata mentorin omaa tilaa tai yksityisyyttä.

H2: "You can not take a lot of time with her because I don't know much about her life and what's going on there. -- We don't know much about each other and that's the problem."

Haastatellut nuoret kertoivat mentoriensa kanssa keskustellessa keskittyvänsä vahvasti nykyhetkeen, ei nuoren menneisiin kokemuksiin ja melko vähän myös tulevaisuuden suunnitelmiin. Osa nuorista ei kokenut tarpeelliseksi keskustella mentorinsa kanssa suunnitelmistaan tai haaveistaan, vaan keskittyä ennemminkin arkipäivän asioihin Suomessa. Osa puolestaan oli tuonut keskusteluissa esiin omia tulevaisuuden tavoitteitaan ja mentorit olivat olleet tavoitteiden suhteen hyvin kannustavia. Parhaaksi tueksi nuoret kuitenkin kokivat sen, että mentori auttaa nuorta käytännön asioissa, kuten työnhaussa tai suomen kielen opettelemisessa. Tuen ja avun näissä asioissa koettiin olevan merkittävää tulevaisuuden kannalta ja vievän parhaiten elämässä eteenpäin.

#### 9.4 Tulevaisuus ja odotukset

Osa tutkimukseen osallistuneista nuorista, jotka vielä tapaavat mentoriaan, kertoivat haluavansa tehdä mentorin kanssa jatkossa samoja asioita kuin tähänkin mennessä. Osa puolestaan halusi laajentaa toimintaa ja tutustuttuaan mentorin kanssa paremmin, he toivoivat voivansa esimerkiksi mennä uusiin paikkoihin ja tapahtumiin mentorinsa kanssa tai aloittavansa jonkin yhteisen harrastuksen. Ne, jotka eivät olleet viime aikoina aktiivisesti tavanneet mentoriaan, olivat halukkaita tapaamaan mentoriaan vielä uudestaan, kunhan yhteistä aikaa löytyy.

Koska mentorointia oli suurimmalla osalla nuorista takana vasta muutama kuukausi, oli tulevaisuutta vaikea arvioida. Mentorointi nähtiin suurimmaksi osaksi ainoastaan lyhytkestoisena apuna ja neuvontana, eteenpäin vievänä tukena. Osa nuorista kertoi kuitenkin toiveistaan tavata mentoriaan vielä sen jälkeen, kun varsinainen mentorointi on päätynyt. Tämä nuorten mukaan vaatii luonnollisesti sekä mentorin että nuoren halua jatkaa tapaamisia.

H2: "I see Amigo program as a short-time program so I don't see much longer future. When Amigo ends, maybe if she is happy with the friendship, we should continue. If she's not, we can stop."

Kaikille tutkimukseen osallistuneista nuorista Amigo on ollut uudenlainen toimintamuoto. Hankkeen idea on nuorten mukaan toimiva ja Amigon nähtiin olevan erittäin tarpeellista toimintaa erilaisissa haastavissa tilanteissa oleville nuorille. Vaikka nuorten kokemukset mentoroinnin suhteen olivat vaihtelevia, kaikki kokivat saaneensa apua kaipaamiinsa asioihin.

H1: "Koko tää Amigo on tosi hyvä asia. Että kun otat kaks ihmistä ja sitten teet heistä kavereita, se on enemmän kuin hyvä."

H2: "-- just taking time with someone else even though you don't know him, that's a nice idea."

Osa haastatelluista nuorista koki oman kielitaitonsa vaikuttavan Amigon järjestämiin yhteisiin aktiviteetteihin tai tapahtumiin osallistumiseen. Nuoret ovat saaneet aktiviteeteista ja tapahtumista tietoa lähinnä suomeksi ja jos nuoren kielitaito ei ole ollut riittävä, ei ole koettu mielekkääksi lähteä erikseen selvittämään millaisesta toiminnasta on kyse, vaikka

halua osallistua yhteiseen toimintaan olisi ollutkin. Osa nuorista koki myös, että mentorin saamisessa voi kestää, mutta nuoret myös ymmärsivät, että mentoripareista yritetään muodostaa mahdollisimman sopivia ja sopivaa mentoria ei välttämättä ole heti saatavilla ja sen vuoksi mentorin saamisessa voi kestää hetki.

Kaiken kaikkiaan haastateltujen nuorten näkökulmasta Amigo nähtiin ensisijaisesti tukena, jonka avulla sopeutuminen Suomeen ja suomalaiseen yhteiskuntaan helpottuu. Mentorin avulla nuorille on avautunut uusi mahdollisuus oppia ja ymmärtää erilaisia asioita Suomesta, tuntee itsensä tervetulleeksi tai päästä tiukemmin osaksi suomalaista yhteiskuntaa. Mentori nähtiin lähinnä lyhytaikaisena tukena, hetkellisenä vieressä kulijana, joka nuoresta riippuen eri tavoilla helpottaa uuteen ympäristöön sopeutumista.

H2: "Amigo is for me... interacting people. It's interaction, understanding each other. It's like a welcoming program, welcome to Finland."

## 10 Johtopäätökset

Opinnäytetyöni tavoitteena oli tutkia Amigo-mentoroinnin merkitystä turvapaikanhakijanuorten elämänhallinnalle. Opinnäytetyön aineisto on kerätty haastatteleamalla Amigo-hankkeessa mukana olevia turvapaikanhakijanuoria. Haastatteluissa kartoitettiin nuorten kokemuksia mentoroinnista paneutuen erityisesti sosiaaliseen tukeen ja arjenhallintaan uudessa maassa.

Tutkimuksen tulosten perusteella mentorointi on ollut nuorille uudenlainen tuen muoto. Kahdenkeskinen tuki ja mentoroinnin vapaamuotoisuus ovat mahdollistaneet nuorille tuen saamisen juuri heidän kaipaamiinsa asioihin. Kaikki nuoret kokivat mentoroinnin vaikuttaneen heidän elämäänsä positiivisesti jossain määrin, osa enemmän ja osa vähemmän, riippuen siitä kuinka säännöllisesti mentoria on ehtinyt tavata ja millainen suhde mentorin kanssa on ehtinyt kehittyä. Vaikka mentorin vaikutus kaikkien nuorten elämään ei olisi ollut suuri, voidaan tulosten perusteella sanoa, että mentori on jollakin tapaa edesauttanut nuorten sopeutumista Suomeen. Nuorten vastauksissa oli keskenään vaihtelua sen suhteen, millaisiin asioihin he ovat mentoriltaan saaneet tukea. Suurimpana yhteisenä tekijänä kaikissa vastauksissa oli suomen kielen opettelu ja harjoittelu mentorin kanssa, muutoin tuki oli liittynyt kunkin nuoren juuri senhetkessä elämäntilanteessa pinnalla oleviin asioihin.

Ulkoiseen arjenhallintaan kuuluu jokapäiväisten arkirutiinien lisäksi erilaisten arjen taitojen osaaminen (Korvela – Nordlund 2015: 194-195). Varsinaisiin jokapäiväisiin arkirutiineihin mentoroinnilla ei ole tuloksista päätellen ollut suurta merkitystä, mutta turvapaikanhakijanuorten arjen taitoihin voidaan laskea erilaiset käytännön asiat, jotka edesauttavat elämän ja arjen sujuvuutta uudessa maassa. Tällaiset käytännön asiat, kuten hankintojen tekeminen, yhteydenpito viranomaisiin tai kielen oppiminen, voivat olla Suomeen vasta hetki sitten muuttaneelle haastavia ja vieraita. Mentorit ovat tukeneet nuorten ulkoista arjenhallintaa neuvomalla ja etsimällä tietoa erilaista nuoria mietityttäeneistä asioista sekä konkreettisesti ohjeistamalla esimerkiksi töiden hakemisen suhteen.

Kaiken kaikkiaan tutkimuksen tulosten perusteella voidaan todeta, että turvapaikanhakijanuorille mentoroinnissa on ollut tärkeää ensisijaisesti saada tukea Suomeen sopeutumiseen. Nuorille oli merkittävää se, että mentori on suomalainen, jonka kanssa suomen kielen opettelu sujuu ja jolla on tietoa suomalaisesta yhteiskunnasta. Suomalainen yhteiskunta ja sen palvelut ovat toisinaan hyvin monimutkaisia ja haastavia etenkin sellaiselle, joka ei ole asunut maassa kauaa. Erilaisten palveluiden tunteminen on kuitenkin tärkeää yksilön elämänhallinnan kannalta ja sen vuoksi riittävän ja ymmärrettävän tiedon saaminen yhteiskunnasta on merkittävää sellaiselle, joka ei ole ollut Suomessa pitkään. (Alitolppa-Niitamo – Söderling – Fågel 2005: 47.) Mentorit ovat neuvoneet ja etsineet tietoa juuri sellaisista asioista, joihin nuori on kaivannut vastauksia. Mentoreiden avulla nuorten tietämys erilaisista palveluista ja suomalaisesta yhteiskunnasta ylipäätään on lisääntynyt. Tiedon lisääntyminen on vahvistanut kykyä selviytyä eteen tulevista arjen haasteista paremmin ja tämän myötä myös nuorten elämänhallinnan tunne vahvistuu.

Sisäisessä arjenhallinnassa on kyse oman elämän vaikutusmahdollisuuksista ja arkipäivän prosessien hallinnasta myös haasteiden edessä (Korvela – Nordlund 2015: 195). Inhimillinen vastaanotto ja riittävä tuki ovat etenkin alkuaikoina tärkeitä maahan muuttaneelle, jotta hän on kykeneväinen ottamaan aktiivisen roolin omassa elämässään ja jotta hän kokee voivansa vaikuttaa omaan arkeensa (Alitolppa-Niitamo – Söderling – Fågel 2005: 37). Turvapaikanhakijalla ei etenkään ennen turvapaikkapäätöksen saamista ole runsaasti mahdollisuuksia vaikuttaa elämänsä ulkoiseen kulkuun, mutta tulosten perusteella mentorit ovat käytännön asioissa tukemalla voineet helpottaa nuorten arkea ja uusien asioiden kohtaamista. Myönteisen turvapaikkapäätöksen saaneiden kohdalla mentoreiden tuki on etenkin auttanut nuorta eteenpäin ja kokemusten perusteella mentori on lisännyt hieman myös nuoren omaa aktiivisuutta elämänsä ja arkensa suhteen. Suuri



merkitys on ollut myös sillä, kuinka mentori kohtaa nuoren. Tuloksiin perustuen voidaan sanoa, että kunnioittava ja välittävä kohtaaminen luo perustan mentorointisuhteelle ja mentorin tarjoamalle tuelle.

Turvapaikanhakijan elämänhallinta koostuu arjen taitojen lisäksi myös esimerkiksi erilaisista passivoitumista estävistä tekemisen mahdollisuuksista ja sosiaalisista suhteista (Ahvenainen 1994: 40). Turvapaikanhakijanuorilla on melko rajallinen mahdollisuus valita sellaisia sosiaalisia suhteita, jotka ovat arjessa läsnä (Onodera – Peltola 2016: 2). Yksinäisyys ja sosiaalisten suhteiden solmimisen hankaluus Suomessa nousi esiin myös haastattelemieni nuorten vastauksissa. Nuorilla oli valtava tarve puhua ja löytää arkeensa kavereita. Mentorin saaminen elämään on osaltaan auttanut ja nuoret olivat yleisesti ottaen tyytyväisiä siihen, että heillä on ihminen jota tavata ja joka auttaa tarvittaessa. Puhumisen mahdollisuuden lisäksi mentorointi on tarjonnut nuorille myös tekemisen mahdollisuuksia. Tuloksissa painottui, ettei tekemisen tarvitse välttämättä olla mitään erikoista. Jo pelkkä kahvilassa keskusteleminen oli monelle nuorelle mieluisaa ja aktivoivaa tekemistä.

Mentorointisuhteen onnistumisen kannalta on tärkeää kummankin osapuolen sitoutuminen suhteeseen ja tapaamisiin. Säännölliset tapaamiset estävä aikapula voi johtaa mentorointisuhteen epäonnistumiseen. (Mentorointiopas 2012: 4.) Nuorten vastauksissa toistuneet aikataululliset haasteet mentorin kanssa ovat ongelmallisia mentorointisuhteen kehittymisen kannalta. Luottamuksen rakentuminen vaatii mentorin ja nuoren säännöllisiä tapaamisia. Nuorten vastausten kesken oli eroavaisuuksia sen suhteen, kuinka usein he haluavat tavata mentoriaan, mutta aikatauluongelmat olivat kuitenkin yleisiä haastattelemieni nuorten mentorointisuhteissa. Nuoret eivät välttämättä itse osanneet tuoda mentorille ilmi haluaan tavata useammin tai säännöllisemmin. Tällöin ongelma jää myös helposti piiloon. Mentorointiin mukaan lähtiessä kummankin osapuolen on hyvä tiedostaa ajallinen sitoutuminen, jonka mentorointisuhte vaatii.

Uuteen maahan saapuminen ja sopeutuminen on suuri muutos. Haasteita maahan muuttaneelle luo usein esimerkiksi kielitaidon puute, yhteiskunnan tuntemattomuus ja yksinäisyys uudessa maassa. Uuteen maahan saapumisen kaltaiset suuret elämänmuutokset voivat helposti johtaa elämänhallinnan ongelmiin, jotka aiheuttavat stressiä sekä avuttomuuden ja toivottomuuden tunteita. Tarvittavan tiedon tarjoamisella ja riittävällä tuella elämänhallinnan ongelmien syntymistä voidaan hillitä. (Alitolppa-Niitamo – Söderling – Fågel 2005: 39.) Tulosten perusteella Amigo-mentoroinnin erityisen vahvuuden

voidaan nähdä olevan sen monipuolisuudessa ja joustavuudessa. Mentorointi on tarjonnut turvapaikanhakijanuorille tukea laaja-alaisesti juuri kunkin nuoren tarpeiden mukaan. Mentorointi on lisännyt nuorten tietoutta suomalaisesta yhteiskunnasta ja sen lisäksi tarjonnut nuorille sekä seuraa ja sosiaalista tukea että tekemisen mahdollisuuksia. Kummankin osapuolen sitoutuessa ja erityisesti pidemmällä aikavälillä mentoroinnilla on mahdollisuus vähentää elämänhallinnan ongelmia ja vahvistaa hallinnan tunnetta.

Tuloksiin perustuen mentoroinnin voidaan sanoa olevan erinomainen tuen muoto turvapaikanhakijoille. Monien uusien asioiden keskellä mentoroinnilla on mahdollisuus tarjota turvapaikanhakijalle tukea juuri hänen tarpeidensa mukaisesti. Kahdenkeskinen mentorointi mahdollistaa myös sen, että mentoriparilla on mahdollisuus löytää rauhassa omat tapansa kohdata ja kommunikoida. Mentorointi lisää kantasuomalaisten ja turvapaikanhakijoiden kohtaamista ja se sopisi varmasti myös laajemmassa mittakaavassa käytettäväksi tuen muodoksi turvapaikanhakijoiden parissa.

## 11 Pohdinta

Opinnäytetyön aihetta valikoidessani olin kiinnostunut erilaisista nuoriin liittyvistä teemoista. Työelämäyhteistyökumppanikseni valikoitui Diakonissalaitoksen Amigo-hanke, sillä se oli minulle entuudestaan tuttu ja olen itse toiminut vapaaehtoisena kyseisessä hankkeessa. Aikomukseni oli tutkia mentorointia keskittyen nuorten näkökulmaan. Opinnäytetyön aihe rajautui turvapaikanhakijanuorten kokemusten tutkimiseen, sillä turvapaikanhakijoiden tavoittaminen mukaan mentorointiin oli aloitettu muutamaa kuukautta aiemmin ja Amigosta tuli toive saada lisää tietoa mentoroinnista juuri turvapaikanhakijanuorten kanssa. Koin aiheen olevan ajankohtainen myös yleisellä tasolla, sillä Amigo-mentoroinnin kaltaiselle tuelle olisi myös laajemmin hyötyä turvapaikanhakijoiden parissa. Toivoin, että voin opinnäytetyölläni nostaa esiin turvapaikanhakijanuorten mentorointia ja mahdollisesti tuottaa tietoa, jonka avulla turvapaikanhakijoiden mentorointia voitaisiin tulevaisuudessa kehittää.

Halusin kerätä aineistoni haastatteluilla, sillä koin että tutkimuksen osallistujia ajatellen kvantitatiivisten tutkimusmenetelmien käyttäminen voisi olla haastavaa esimerkiksi eritasoisten kielitaitojen vuoksi. Kasvokkain tapahtuva haastattelu mahdollisti paremman kommunikaation; jos haastateltava ei heti ymmärtänyt mitä yritin kysyä, pystyin selittämään asioita eri tavoilla. Haastattelujen avulla ajattelin myös saavuttavani laajemmin

vastauksia osallistujilta, sillä etenkin teemahaastattelu mahdollistaa keskustelunomaisuuden, jonka ajattelin olevan hyödyllistä tutkimuksen aihetta ja osallistujia ajatellen. Osassa haastatteluja keskustelu lähti toisaalta helposti sivuraiteille haastateltavan toimesta, mutta etukäteen valikoidut teema-alueet toivat haastatteluun struktuuria ja pysyin palauttamaan keskustelun takaisin teemojen pariin. Jos nyt tekisin haastattelut uudestaan, viilaisin haastatteluteemoja ja niihin liittyviä kysymyksiä vielä tarkemmiksi, sillä osa niistä oli ehkä hieman liian laajoja tai vaikeasti ymmärrettävissä. Olin haastatteluihin valmistautuessani kuitenkin miettinyt valmiiksi apukysymyksiä, joiden avulla sain tarvittaessa tarkennettua asioita.

Tutkimukseen osallistuneiden nuorten kielitaito oli melko vaihtelevaa. Joidenkin osallistujien kohdalla kielimuuri loi toisinaan haasteita haastattelujen tekemiselle ja tällöin huomasin helposti alkavani johdattelemaan haastattelua, mikä ei ole tutkimuksen luotettavuuden kannalta kestävä ratkaisu. Haastattelujen kuluessa luontevuus lisääntyi ja jos haastateltava ei heti ymmärtänyt mitä tarkoitin, osasin johdattelevuuden sijaan löytää vaihtoehtoisia tapoja selittää mitä haen takaa.

Tutkimusetiikan kannalta on tärkeää, että tutkimukseen osallistuja ymmärtää tutkimuksen tarkoituksen, tutkijan motiivit ja tutkimushaastattelun periaatteet. Osallistujan tulee tietää miten hänen antamaansa aineistoa tullaan tutkimuksessa käyttämään. Kielimuurin lisäksi vaikeuksia ymmärtämisen suhteen voivat aiheuttaa kulttuurierot eli eroavaisuudet kokemuksissa ja tavoissa jäsentää ympäröivää todellisuutta. (Rastas 2009: 78.) Haastattelujen alussa selvensin osallistujille vielä tutkimuksen tarkoitusta ja jokainen osallistuja myös allekirjoitti suostumuslomakkeen tutkimukseen osallistumisesta. Tästä huolimatta joillekin osallistujille tuntui jäävän epäselväksi esimerkiksi se, miten haastatteluaineistoa tullaan käyttämään. Haastattelujen kuluessa vielä tarvittaessa kertosin osallistujille tutkimuksen tarkoitusta, aineiston käyttämistä ja anonymiteettia. Haastattelujen jälkeen aineisto on käsitelty luottamuksellisesti, sitä ei luovuteta eteenpäin ja se hävitetään tutkimuksen valmistuttua.

Koska tutkimuksessani oli vain neljä haastateltavaa, kyseessä ei ole kovin suuri haastatteluaineisto eikä tuloksia voi laajasti yleistää. Tämän opinnäytetyön kokoiseen tutkimukseen suhteutettuna haastatteluaineisto on kuitenkin riittävä ja tuloksia voidaan pitää luotettavina. Kokemukset elämönhallinnasta ovat myös yksilöllisiä eikä tuloksia voi yleistää koskemaan koko kohderyhmää. Tulosten perusteella voidaan kuitenkin todeta, että

mentoroinnilla on ollut positiivinen merkitys turvapaikanhakijanuorten elämälle ja sillä on myös mahdollisuus tukea elämänhallinnan asteittaista vahvistumista.

Koska turvapaikanhakijanuorten tavoittaminen mukaan Amigoon aloitettiin vasta viime kesänä eikä hankkeella ollut aiempaa tutkimustietoa turvapaikanhakijanuorten kokemuk-  
sista mentoroinnista, tämä opinnäytetyö on pystynyt tuottamaan tietoa siitä, miten moni-  
puolisesti mentorointi voi eri asioissa tukea turvapaikanhakijanuorta ja mitä asioita on  
otettava huomioon. Tietoa voi hyödyntää esimerkiksi uusia mentoreita ja turvapaikanha-  
kijanuoria mukaan tavoittaessa. Hyvät kokemukset Amigo-mentoroinnista turvapaikan-  
hakijanuorten parissa rohkaisevat kokeilemaan mentorointia myös laajemmin turvapai-  
kanhakijoiden tuen muotona eri toimintaympäristöissä. Mentoroinnin onnistuminen on  
paljon kiinni henkilökemioista, mutta ennen mentoroinnin aloitusta on hyvä korostaa osa-  
puolille myös ajallista sitoutumista ja kannustaa kumpaakin osapuolta aktiivisuuteen,  
sillä oma rooli ja aktiivisuus tuntui olevan osalle nuorista epävarmaa.

Koska tutkimukseen osallistuneet nuoret olivat olleet mukana mentoroinnissa vasta  
muutaman kuukauden, mahdolliseksi jatkotutkimukseksi ehdottaisin kokemusten tutki-  
mista sen jälkeen, kun mentorointia on takana pidempi ajanjakso, esimerkiksi kokonai-  
nen vuosi. Tällöin mentoroinnin merkittävyyttä voisi mahdollisesti tutkia laajemmin tai  
vertailevasti suhteessa tämän opinnäytetyön tuloksiin.

## Lähteet

Aalberg, Veikko – Siimes, Martti A. 2007. Lapsesta aikuiseksi. Nuoren kypsyminen naiseksi tai mieheksi. Helsinki: Nemo kustannus.

Aaltonen, Marjo – Ojanen, Tuija – Vihunen, Riitta – Vilén, Marika 2003. Nuoren aika. Porvoo: WSOY.

Ahvenainen, Sirkka 1994. Kasvokkain pakolaisuuden kanssa – vastaanottokeskuksen arkipäivää. Oulu: Oulun ammattikorkeakoulu.

Alitolppa-Niitamo, Anne – Söderling, Ismo – Fågel, Stina (toim.) 2005. Olemme muuttaneet – ja kotoudumme. Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä. Helsinki: Väestöliitto.

Amigo – nuorten mentorihanke n.d. Helsingin Diakonissalaitos. Verkkodokumentti. <<https://www.hdl.fi/fi/palvelut/kehittamishankkeet/373-amigo-nuorten-mentorihanke-20112013>>. Luettu 10.8.2016.

Arvot – visio – missio n.d. Helsingin Diakonissalaitos. Verkkodokumentti. <<https://www.hdl.fi/fi/arvot>>. Luettu 10.8.2016.

Asylum Statistics 2016. Eurostat. Verkkodokumentti. <[http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Asylum\\_statistics](http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Asylum_statistics)>. Luettu 22.11.2016.

Definition of youth n.d. Verkkodokumentti. <<http://www.un.org/esa/socdev/documents/youth/fact-sheets/youth-definition.pdf>>. Luettu 3.8.2016.

Dunderfelt, Tony 2011. Elämänkaaripsykologia. Helsinki: WSOY.

Eskola, Jari – Suoranta, Juha 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Eskola, Jari – Vastamäki, Jaana 2015. Teemahaastattelu: Opit ja opetukset. Teoksessa Valli, Raine – Aaltola, Juhani (toim.): Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus.

Hakoköngäs, Laura – Päiviö, Hanna 2014. Nuorten mentorointihanke Amigo 2011-2013. Loppuraportti. Verkkodokumentti. <[https://www.hdl.fi/images/AMIGO1\\_0\\_-\\_LOPPURAPORTTI.pdf](https://www.hdl.fi/images/AMIGO1_0_-_LOPPURAPORTTI.pdf)>. Luettu 29.8.2016.

Järvikoski, Aila 1996. Sisäinen elämänhallinta ja sosiaaliset paineet. Teoksessa Raitasalo, Raimo (toim.) 1996: Elämänhallintaa etsimässä. Helsinki: Kansaneläkelaitos. 35-48.

Kansalaistoiminta n.d. Helsingin Diakonissalaitos. Verkkodokumentti. <<https://www.hdl.fi/fi/toiminta/kansalaistoiminta>>. Luettu 10.8.2016.

Kaukko, Mervi 2014. Ehjempään aikuisuuteen osallistavan kasvatuksen keinoin. Teoksessa Heikkilä, Elli (toim.): Haavoittuvasta lapsuudesta ehjään aikuisuuteen. Turku: Siirtolaisuusinstituutti. 103-115.

Keltikangas-Järvinen, Liisa 2008. Temperamentti, stressi ja elämänhallinta. Helsinki: WSOY.

Kivijärvi, Antti - Peltola, Marja (toim.) 2016. Lapset ja nuoret muuttoliikkeessä. Nuorten elinolot -vuosikirja 2016. Verkkodokumentti. <[http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131342/Nuorten%20elinolot%20-vuosikirja%202016\\_WEB.pdf?sequence=1](http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131342/Nuorten%20elinolot%20-vuosikirja%202016_WEB.pdf?sequence=1)>. Luettu 22.11.2016.

Kivinen, Outi (toim.) 2011. Friski. Elämänhallinnan oppimateriaali. Turku: Turun ammattikorkeakoulu. 8-13.

Kohti parempaa elämänhallintaa n.d. Nyyti ry. Verkkodokumentti. <<https://www.nyyti.fi/tietoa/elamanhallinta/kohti-parempaa-elamanhallintaa/>>. Luettu 29.8.2016.

Korvela, Pirjo – Nordlund, Anne 2015. Nuorten arjen rytmit ja perhe. Teoksessa Myllyniemi, Sami (toim.): Arjen jäljillä. Nuorisobarometri 2015. Verkkodokumentti. <[https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2016/01/Nuorisobarometri\\_2015\\_IS-SUU.pdf](https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2016/01/Nuorisobarometri_2015_IS-SUU.pdf)>. Luettu 20.9.2016.

Kotoutuminen n.d. Sisäministeriö. Verkkodokumentti. <<http://www.intermin.fi/fi/maahanmuutto/kotoutuminen>>. Luettu 23.11.2016.

Krairiksh, Valisa – Viding, Erika 2016. Amigo-hankkeen koordinaattori ja suunnittelija. Helsinki. Haastattelu 12.12.

Kuusinen, Jorma 1998. Nuorten aikuisten kehitystehtävät, onnellisuus ja kehityksen hallinta. Teoksessa Lyytinen, Paula – Korkiakangas, Mikko – Lyytinen, Heikki (toim.): Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. Helsinki: WSOY. 311-322.

Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2012-2015. Verkkodokumentti. <<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2012/liitteet/OKM06.pdf?lang=fi>>. Luettu 15.8.2016.

Lehtonen, Timo – Rantonen, Irma n.d. Kansalaistoiminta. Verkkodokumentti. <[http://www.kansalaisyhteiskunta.fi/tietopalvelu/jarjesto-\\_ja\\_yhdistystoiminta/kansalaistoiminta](http://www.kansalaisyhteiskunta.fi/tietopalvelu/jarjesto-_ja_yhdistystoiminta/kansalaistoiminta)>. Luettu 10.8.2016.

Leskelä, Jori 2005. Mentorointi aikuisopiskelijan ammatillisen kehittymisen tukena. Väitöskirja. Kasvatustieteiden laitos, Tampereen yliopisto.

Martikainen, Liisa 2009. Kaaosta vai hallintaa. Nuoren aikuisen elämän haasteet. Kuopio: UNIpress.

Mentorointiopas 2012. KansalaisAreena ry. Verkkodokumentti. <<http://www.kansalaisareena.fi/mentorointiopas2012.pdf>>. Luettu 10.11.2016.

Miettinen, Janissa – Jokinen, Reetta – Mikkonen, Marko 2013. Monikulttuurinen ohjaus turvapaikanhakijoiden vastaanottokeskuksessa – työskentelyä välitilassa. Teoksessa

Korhonen, Vesa – Puukari, Sauli (toim.): Monikulttuurinen ohjaus- ja neuvontatyö. Jyväskylä: PS-kustannus. 174-190.

Murray, Margo 2001. *Beyond the Myths and Magic of Mentoring: How to Facilitate an Effective Mentoring Process*. San Francisco: Jossey-Bass.

Myllyniemi, Sami 2015. Johdanto. Teoksessa Myllyniemi, Sami (toim.): *Arjen jäljillä. Nuorisobarometri 2015*. Verkkodokumentti. <[https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2016/01/Nuorisobarometri\\_2015\\_ISSUU.pdf](https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2016/01/Nuorisobarometri_2015_ISSUU.pdf)>. Luettu 10.8.2016.

Mäkisalo-Ropponen, Merja 2012. Tavoitteena kotoutuminen – Valtion kotouttamisohjelman 2012-2015 painopistealueita. Teoksessa Hiltunen, Saara (toim.): *Maahanmuuttajan matka suomalaiseen yhteiskuntaan*. Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun julkaisu B:42. Joensuu: Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu. 20-29.

Nuorisolaki 1285/2016. Annettu 21.12.2016.

Nuorten turvapaikanhakijoiden kotoutuminen 2016. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Verkkodokumentti. <<https://www.thl.fi/fi/web/maahanmuuttajat-ja-monikulttuurisuus/vaestoryhmat/pakolaiset-ja-turvapaikanhakijat/turvapaikanhakijan-koulunkaynti-opiskelu-ja-tyoskentely/turvapaikanhakijanuorten-kotoutuminen>>. Luettu 22.11.2016.

Nurmi, Jari-Erik 1998. Nuoruusiän kehitys: etsintää, valintoja ja noidankehiä. Teoksessa Lyytinen, Paula – Korkiakangas, Mikko – Lyytinen, Heikki (toim.): *Näkökulmia kehityopsykologiaan. Kehitys kontekstissaan*. Helsinki: WSOY. 256-274.

Nurmi, Jari-Erik – Ahonen, Timo – Lyytinen, Heikki – Lyytinen, Paula – Pulkkinen, Lea – Ruoppila, Isto 2014. *Ihmisen psykologinen kehitys*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Onodera, Henri - Peltola, Marja 2016. Ystävyys, sosiaaliset suhteet ja nuorten turvapaikanhakijoiden poikkeukselliset olot. Verkkodokumentti. <<http://www.nuorisotutkimusseura.fi/nakokulma32>>. Luettu 22.11.2016.

Pesonen, Marja n.d.: Mentorointi. Verkkodokumentti. <[http://www.helsinki.fi/teol/tdk/pdf/opiskelu/lomakkeet/Rekry/Marja%20Pesonen\\_mentorointiesitelm%C3%A4.pdf](http://www.helsinki.fi/teol/tdk/pdf/opiskelu/lomakkeet/Rekry/Marja%20Pesonen_mentorointiesitelm%C3%A4.pdf)>. Luettu 29.8.2016.

Pihlaja, Saara 2016. Nuoret turvapaikanhakijat tarvitsevat monipuolista kotouttamista. Verkkodokumentti. <<http://www.nuorisotutkimusseura.fi/nakokulma34>>. Luettu 22.11.2016.

Puukari, Sauli – Korhonen, Vesa 2013. Monikulttuurinen ohjaus kotoutumista tukevassa työssä. Teoksessa Alitolppa-Niitamo, Anne – Säävälä, Minna (toim.): *Olemme muuttaneet – ja kotoudumme*. Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä. Helsinki: Väestöliitto. 32-47.

Raitasalo, Raimo 1995. *Elämänhallinta sosiaalipolitiikan tavoitteena*. Helsinki: Kansaneläkelaitos.

Rastas, Anna 2009. Kulttuurit ja erot haastattelutilanteessa. Teoksessa Ruusuvuori, Johanna – Tiittula, Liisa (toim.): *Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Tampere: Vastapaino. 78-102.

Roos, J.P. 1987. Suomalainen elämä. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Riihinen, Olavi 1996. Elämänhallinta-käsitteen erittelyä ja ongelmia. Teoksessa Raitasalo, Raimo (toim.): Elämänhallintaa etsimässä. Helsinki: Kansaneläkelaitos. 16-34.

Räty, Minttu 2002. Maahanmuuttaja asiakkaana. Helsinki: Tammi.

Scandura, Terri A. – Williams, Ethlyn 2001. An Investigation of the Moderating Effects on Gender on the Relationships between Mentorship Initiation and Provetégé Perceptions of Mentoring Functions. Journal of Vocational Behaviour 59. 343-363.

Schubert, Carla 2013: Kotoutumisen psykologiaa. Teoksessa Alitolppa-Niitamo, Anne – Säävälä, Minna (toim.): Olemme muuttaneet – ja kotoudumme. Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä. Helsinki: Väestöliitto. 63-77.

Similä, Jenni 2012. Lasten ja nuorten yhteiskunnallinen hyvinvointi alkaa arjen hallinnasta. Verkkodokumentti. <<http://www.minedu.fi/etusivu/arkisto/2012/1005/teemapalsta.html?lang=fi>>. Luettu 20.9.2016.

Suikkanen, Sirkku 2010. Selvitys kidutettujen ja vaikeasti traumatisoituneiden turvapaikanhakija- ja pakolaislasten ja -nuorten määrästä sekä heidän psykiatristen palvelujen tarpeestaan. Verkkodokumentti. <[https://www.hdl.fi/images/stories/liitteet/101459\\_HDL-raportti\\_LR.pdf](https://www.hdl.fi/images/stories/liitteet/101459_HDL-raportti_LR.pdf)>. Luettu 14.12.2016.

Taavetti, Riikka 2015. Ikä on vain numero. Kommentti – Nuorisotutkimuksen verkkokanava. Verkkodokumentti. <<http://www.kommentti.fi/node/1060>>. Luettu 3.8.2016.

Tuomi, Jouni – Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Turvapaikanhakija 2015. Infopankki. Verkkodokumentti. <<http://www.info-pankki.fi/fi/muutto-suomeen/olen-/turvapaikanhakija>>. Luettu 22.11.2016.

Turvapaikanhakijat 2016. Sisäministeriö. Verkkodokumentti. <<http://www.intermin.fi/fi/maahanmuutto/turvapaikanhakijat>>. Luettu 23.11.2016.

Turvapaikanhakijoiden mielenterveyden tukeminen n.d. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Verkkodokumentti. <<https://www.thl.fi/fi/web/maahanmuuttajat-ja-monikulttuurisuus/vaestoryhmat/pakolaiset-ja-turvapaikanhakijat/turvapaikanhakijoiden-traumat-ja-mielenterveyden-tukeminen>>. Luettu 22.11.2016.

Turvapaikanhakijoiden osallisuus 2015. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Verkkodokumentti. <<https://www.thl.fi/fi/web/maahanmuuttajat-ja-monikulttuurisuus/vaestoryhmat/pakolaiset-ja-turvapaikanhakijat/turvapaikanhakijoiden-traumat-ja-mielenterveyden-tukeminen/turvapaikanhakijoiden-osallisuus>>. Luettu 22.11.2016.

Turvapaikanhakuprosessi n.d. Sisäministeriö. Verkkodokumentti. <<http://www.intermin.fi/fi/maahanmuutto/turvapaikanhakijat/turvapaikanhakuprosessi>>. Luettu 19.12.2016.

Turvapaikka- ja pakolaistilastot 2017. Maahanmuuttovirasto. Verkkodokumentti. <[http://www.migri.fi/tietoa\\_virastosta/tilastot/turvapaikka-ja\\_pakolaistilastot](http://www.migri.fi/tietoa_virastosta/tilastot/turvapaikka-ja_pakolaistilastot)>. Luettu 23.1.2017.



Vapaaehtoistoiminta n.d. Helsingin Diakonissalaitos. Verkkodokumentti.  
<<https://www.hdl.fi/fi/vapaaehtoistoiminta>>. Luettu 10.8.2016.

Vilppola, Tuomo 2007. Reaalipedagoginen toimintaprosessi – sosiaalipedagogisen työn sovellus koulutuksesta syrjäytymässä olevien nuorten kokonaisvaltaisessa tukemisessä. Väitöskirja. Kasvatustieteiden tiedekunta, Oulun yliopisto.

Vuosikertomus 2015. Helsingin Diakonissalaitos. Verkkodokumentti.  
<[https://www.hdl.fi/images/stories/vuosikertomus\\_2015/#/article/1/page/1](https://www.hdl.fi/images/stories/vuosikertomus_2015/#/article/1/page/1)>. Luettu 10.8.2015.

## Teemahaastattelurunko

### *Taustatiedot*

- ikä
- kuinka kauan ollut Suomessa
- tämänhetkinen tilanne: koulussa / koulutuksessa, työssä, jotain muuta

### *Mentoroinnin aloitus*

- koska saanut mentorin
- mistä saanut tiedon hankkeesta
- miksi halusi mentorin
- toiveet kaverin ja mentoroinnin suhteen ennen aloitusta

### *Arki ja arjenhallinta*

mentoroinnin merkitys...

- arkirutiinien löytäminen uudessa elinympäristössä
- uusien harrastusten / tekemisen mahdollisuuksien löytäminen
- arjen turvallisuus ja mielekkyys
- sopeutuminen uuteen elinympäristöön

### *Sosiaalinen tuki ja sisäinen elämänhallinta*

- kuinka usein tapaamisia mentorin kanssa > riittävä / liian vähän?
- kuvaile mentoriasi
- mitä teette yhdessä mentorin kanssa
- parasta mentorin tapaamisessa
- mahdolliset haasteet
- turvallisuuden, luottamuksen rakentuminen mentorisuhteessa
- omien vahvuuksien / voimavarojen löytäminen mentorin avulla
- tavoitteiden luominen ja mentorin tuki tavoitteiden löytämisessä ja saavuttamisessa

### *Toiveet ja tulevaisuus*

- toiveet mentoroinnin suhteen tulevaisuudessa
- näkemykset Amigosta yleisesti: toiveet, mitä voisi tehdä toisin, mihin asioihin tyytyväinen...

### *Muuta sanottavaa?*

## Tiedote tutkimukseen osallistuville

Amigo-hanke tutkii turvapaikanhakijanuorten mentorointia ja haastattelee turvapaikanhakijanuoria, jotka ovat hankkeessa mukana. Tarkoituksena on kuulla millaisia kokemuksia nuorella on ollut mentoroinnista ja millainen merkitys mentoroinnilla on ollut nuoren elämään.

Tutkimus toteutetaan haastatteluina. Sinun tarvitsee osallistua haastatteluun vain yhden kerran. Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista eikä tutkimukseen osallistuminen ei aiheuta sinulle kustannuksia.

Haastattelu nauhoitetaan. Aineistoa käytetään vain kyseiseen tutkimukseen ja aineisto hävitetään tutkimuksen valmistuttua. Henkilöllisyytesi on vain tutkijan tiedossa eikä sinua voi tunnistaa valmiista tutkimuksesta. Tutkija on salassapitovelvollinen.

Halutessasi saat keskeyttää tutkimukseen osallistumisen koska tahansa. Sinun ei tarvitse perustella keskeyttämistäsi eikä se myöskään vaikuta asiakassuhteeseesi.

Tutkimuksen tekijänä on Metropolia Ammattikorkeakoulun sosiaalialan koulutusohjelman (sosionomi AMK) opiskelija Noora Kiiski. Valmis tutkimus julkaistaan ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden Theseus-tietokannassa ja Diakonissalaitoksen internetsivuilla.

Suostumus tutkimukseen osallistumisesta

*Turvapaikanhakijanuorten kokemuksia mentoroinnista Amigo-hankkeessa*

*Opinnäytetyö, Metropolia Ammattikorkeakoulu*

Tutkimus julkaistaan ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden Theseus-tietokannassa ja Diakonissalaitoksen nettisivuilla.

Minulle on selvitetty yllä mainitun tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuksessa käytettävät tutkimusmenetelmät. Olen tietoinen siitä, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Olen myös tietoinen siitä, että tutkimukseen osallistuminen ei aiheuta minulle minkäänlaisia kustannuksia, henkilöllisyyteni jää vain tutkijan tietoon, minua koskevaa aineistoa käytetään vain kyseiseen tutkimukseen ja aineisto hävitetään tutkimuksen valmistuttua.

Suostun siihen, että minua haastatellaan ja haastattelussa antamiani tietoja käytetään kyseisen tutkimuksen tarpeisiin. Voin halutessani keskeyttää tutkimukseen osallistumisen milloin tahansa ilman, että minun täytyy perustella keskeyttämistäni tai että se asiakassuhteeseeni.

Päiväys

---

Tutkittavan allekirjoitus ja nimenselvennys

---

Approval of involvement in the study

*Young asylum seekers' experiences of mentoring in the Amigo program*

*Thesis, Metropolia University of Applied Sciences*

Thesis will be published at the Theseus database and at the website of the Helsinki Deaconess Institute.

The purpose and methods of the study mentioned above have been clarified for me. I am aware that involvement in the study is voluntary. I am also aware that involvement in the study doesn't cause any costs to me, my identity remains only in the knowledge of the researcher, material involving me will only be used for this particular study and that the material will be disposed of after the study has concluded.

I agree that I will be interviewed and the information I give will be used in the particular study. I can discontinue my participation in the study any time without having to justify my discontinuity or that it will affect my customer relationship.

Date

---

Signature and name of the interviewee

---